

تحلیل بخش بازرگانی در لایحه بودجه ۱۴۰۰

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

گروه پژوهشی نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی

مجموعه گزارش شماره ۲۲۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه گزارش

عنوان	تحلیل بخش بازرگانی در لایحه بودجه ۱۴۰۰
کد شناسه	۹۹-۹-۱۰۲۷۱
گروه پژوهشی	نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی
پدیدآورندگان	رضا آذری محبی، سید محمود حسینی درویشانی، رضا ویسی
ناظر علمی	حمید امانی همدانی
ناشر	مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
تاریخ انتشار	دی ۱۳۹۹
طراح جلد	پدرام حاجی اسمعیلی
مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نیست.	
حقوق معنوی اثر به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر مأخذ بلامانع است.	
آدرس: تهران - خیابان نجات‌اللہی - خیابان سپند شرقی - پلاک ۱۶ شماره‌های تماس ۰۲۱-۴۳۳۰۶۰۰۰ شماره پیام‌رسان ۰۹۹۲۱۵۷۵۸۴۳	
https://www.dfrc.ir/	

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۱- تحلیل و تبیین مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش	۳
۱-۱- شاخص ذخایر راهبردی کالاهای اساسی	۳
۲-۱- شاخص تجهیز واحدهای صنفی به صندوق مکانیزه فروش و ساماندهی واحدهای صنفی فاقد پروانه کسب	۵
۳-۱- شاخص تنظیم بازار کالاهای اساسی	۵
۴-۱- شاخص خرید تضمینی کالاهای داخلی	۶
۵-۱- خرید تضمینی گندم	۷
۶-۱- سیاست قیمت تضمینی	۸
۷-۱- برنامه عملیاتی ساماندهی چای کشور	۹
۸-۱- شاخص آموزش نانویان و بهسازی و نوسازی واحدهای نانویی	۱۱
۹-۱- شاخص امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره‌سازی کالاها	۱۱
۱۰-۱- صادرات و واردات	۱۴
۱-۱۰-۱- حوزه صادرات	۱۴
۲-۱۰-۱- حوزه واردات	۱۴
۱۱-۱- امور گمرکی	۱۵
۲- تحلیل و تبیین نماگرهای عملکردی بخش	۱۶
۳- چالش‌ها، تنگناها و مسائل اساسی در بخش	۱۸
۴- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های تعیین شده در بخشنامه بودجه ۱۴۰۰	۱۸
۱-۴- احکام و مواد قانونی برنامه ششم توسعه	۱۸
۲-۴- قانون احکام دائمی برنامه توسعه	۲۲
۳-۴- اهداف و سیاست‌های برنامه دولت دوازدهم	۲۳
۵- بصره‌های بودجه مربوط به بخش در سال ۱۴۰۰	۲۴
۶- تحلیل و تبیین وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف بخش	۲۵
۱-۶- تحلیل وضعیت درآمدهای گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۶
۷- تحلیل و تبیین اعتبارات هزینه‌ای بخش (برحسب برنامه - دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های متفرقه	۲۸

- ۸- تحلیل اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای بخش ۳۰
- ۹- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی بخش (رشد سالیانه- سهم برنامه‌ها- سهم فصل از امور بودجه عمومی دولت و...) ۳۲
- ۹-۱- بازرگانی داخلی ۳۲
- ۹-۲- بازرگانی خارجی ۳۲
- ۱۰- بررسی و تحلیل اصلاحات ساختاری و مهم‌ترین ویژگی‌های بودجه بخش در سال ۱۴۰۰ ۳۳
- ۱۱- سیاست‌های اتخاذ شده و آثار و پیامدهای اجرایی آن ۳۴
- ۱۲- مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در فعالیت‌های بخش ۳۵
- ۱۳- راهکارهای کاهش هزینه‌های غیرضروری بخش ۳۵
- منابع ۳۸

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۷	جدول ۱: عملکرد خرید تضمینی گندم در سال‌های ۹۹-۱۳۹۱
۸	جدول ۲: عملکرد سیاست قیمت تضمینی جو و ذرت در سال ۱۳۹۶
۱۰	جدول ۳: عملکرد خرید تضمینی برگ سبز چای طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹
۱۱	جدول ۴: ظرفیت و تعداد سیلوهای استاندارد نگهداری کالاهای اساسی تا پایان سال ۱۳۹۸
۱۶	جدول ۵: مبادلات و تراز تجاری جمهوری اسلامی ایران طی هشت ماهه ۱۳۹۹
۲۸	جدول ۶: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای بخش بازرگانی خارجی در قانون بودجه ۹۹ و لایحه ۱۴۰۰ به تفکیک دستگاه
۲۸	جدول ۷: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای بخش بازرگانی داخلی در قانون بودجه ۹۹ و لایحه ۱۴۰۰ به تفکیک دستگاه
۲۹	جدول ۸: اعتبارات ردیف‌های یارانه‌ای در مصوب ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰
۳۰	جدول ۹: اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای حوزه بازرگانی خارجی
۳۰	جدول ۱۰: اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای حوزه بازرگانی داخلی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۶.....	نمودار ۱: مقایسه سهم بخش خدمات و زیربخش بازرگانی، رستوران و هتلداری در تولید ناخالص داخلی ۱۳۸۴.....
۱۷.....	نمودار ۲: رشد شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور (درصد).....

مقدمه

بازرگانی فعالیتی است خدماتی که به عنوان واسطه بین تولید و مصرف کالا قرار گرفته و معمولاً سهم بسزایی از ارزش افزوده هر کشور را به خود اختصاص می‌دهد. به علاوه، در شرایط اقتصادی امروز جهان که ویژگی اصلی آن تقسیم کار و تولید انبوه هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی است، کیفیت ارائه خدمات بازرگانی تأثیر قابل توجهی بر چگونگی فعالیت‌های تولیدی و کسب مطلوبیت‌های مصرفی داشته و بدین لحاظ رفاه اقتصادی جامعه به میزان قابل توجهی از آن متأثر است. کشور ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست، به‌ویژه اینکه شرایط جغرافیایی و اقلیمی کشور از نظر گستردگی مساحت، تنوع فرهنگی و آب و هوایی، وجود امکانات متفاوت تولیدی در مناطق مختلف (به لحاظ داخلی) و قرار گرفتن در منطقه استراتژیک خاورمیانه و در مسیر ارتباطات بازرگانی بین شرق آسیا و اروپا و همچنین کشورهای آسیای میانه و قفقاز با کشورهای عربی خلیج فارس (به لحاظ خارجی) اهمیت خاصی به بخش بازرگانی داده است.

در بخش بازرگانی خارجی، توسعه تجارت خارجی، فراهم آوردن موجبات توسعه بنگاه‌های تجاری و افزایش توانمندی آنها در جهت توسعه صادرات غیرنفتی و بهبود تراز تجاری کشور، تقویت و توسعه ظرفیت‌های تجاری در سطح کلان، تأمین مالی پایدار و افزایش توان ثروت‌آفرینی، سعی در تهیه و تدارک منابع مالی با شرایط مطلوب برای بخش غیردولتی با هدف ارتقاء نقش این بخش در اقتصاد کشور و همچنین تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی، از مهم‌ترین وظایف حاکمیتی دولت در این حوزه است. سازمان‌های تأثیرگذار در بخش تجارت خارجی شامل سازمان توسعه تجارت ایران، سازمان مناطق آزاد تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی، گمرک جمهوری اسلامی ایران و مرکز توسعه تجارت الکترونیکی کشور بوده که در این گزارش، آمار و اطلاعات مربوط به عملکرد هر یک از آنها ارائه شده است.

نظام بازرگانی داخلی، مجموعه فعالیت‌های حوزه تبادل کالا و خدمات از مبادی عرضه به مراکز تقاضا را شامل می‌شود. قلمرو حضور دولت در این بخش، برنامه‌ریزی و تأمین کالاهای اساسی، تنظیم بازار، اعمال نظارت بر فعالیت‌های این حوزه و حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان است. در این راستا، تنظیم فعالیت‌های مربوط به برنامه‌ریزی، تعیین خط‌مشی در امور بازرگانی داخلی، تأمین و توزیع کالاهای اساسی، ارائه خدمات مورد نیاز در چارچوب قوانین و سیاست‌های بازرگانی کشور، برآورد نیاز مصرفی کالاهای اساسی حساس و ضروری و بررسی مستمر عرضه و تقاضای آنها و اتخاذ تدابیر لازم به‌منظور رفع کمبودها و نارسایی‌های

موجود، ساماندهی واحدهای صنفی، بازرسی و نظارت بر قیمت‌گذاری، توزیع کالا و خدمات، پیش‌بینی و برنامه‌ریزی تأمین کالاها، تأمین و نگهداری ذخایر راهبردی کالاهای اساسی و حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط صورت می‌گیرد.

۱- تحلیل و تبیین مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش و پیش‌بینی آن در سال

۱۴۰۰

۱-۱- شاخص ذخایر راهبردی کالاهای اساسی

با توجه به عدم کفایت تولید داخلی برای تأمین نیازهای کشور به مواد غذایی، برنامه‌ریزی لازم برای تهیه و تدارک و تنظیم بازار کالاهای مربوط در راستای تحقق امنیت غذایی و فراهم کردن دسترسی مردم به کالاهای اساسی با اولویت استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بخش خصوصی مورد توجه دولت بوده است. با این حال، در برخی زمان‌ها دولت به منظور حفظ ثبات بازار به صورت گسترده‌تری نسبت به واردات و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی و توزیع آن اقدام کرده است.

با توجه به سیاست‌های کلان دولت و به منظور حفظ ثبات اقتصادی و اجتماعی، مقداری از کالاهای اساسی مورد نیاز کشور به صورت جداگانه و تحت عنوان ذخایر راهبردی نگهداری می‌شود. تأمین ذخایر راهبردی طبق تکالیف ابلاغی از سوی مراجع ذی‌ربط از قبیل شورای عالی امنیت ملی، ستاد تدابیر ویژه اقتصادی و هیئت دولت، عمدتاً توسط شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران و شرکت پشتیبانی امور دام کشور به عنوان دستگاه مباشر صورت گرفته که مسئولیت خرید، نگهداری و توزیع کالاهای مزبور را عهده‌دار هستند.

بر اساس مصوبه هیئت وزیران، کالاهای مشمول ذخایر راهبردی شامل کالاهای اساسی (گندم، برنج، روغن خام، شکر خام، نهاده‌های دامی (جو، ذرت و کنجاله سویا) و محصولات پروتئینی (گوشت مرغ و گوشت قرمز) بوده و بر اساس تکالیف محوله، وزارت جهاد کشاورزی مسئولیت تأمین و تدارک کالاهای مزبور را بر عهده دارد. ضمن اینکه کارگروهی با مسئولیت سازمان برنامه و بودجه کشور و عضویت دستگاه‌های اجرایی مربوط، بر حسن اجرای مصوبه مذکور نظارت می‌کند. با توجه به اقدامات صورت گرفته موجودی ذخایر راهبردی کشور در حد قابل قبول بوده و نگرانی در خصوص کمبود و یا افزایش نامتعارف قیمت کالاهای مشمول وجود ندارد. با توجه به شرایط ایجاد شده ناشی از تحریم‌های اقتصادی، فعالیت شرکت‌های مباشر برای عرضه موجودی کالای مشمول ذخایر راهبردی در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ نقش مهمی در جلوگیری از ایجاد التهابات و کمبود جدی کالاهای اساسی مورد نیاز کشور داشته است.

در عین حال، برنامه‌ریزی و تأمین کالاهای اساسی و تنظیم بازار کالاهای مزبور به منظور حفظ ثبات در بازار داخلی و همچنین حمایت از تولیدکنندگان یکی از اولویت‌های مهم دولت در سال‌های اخیر بوده و در این

راستا، وزارت جهاد کشاورزی با توجه به وظایف محوله بر اساس قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، نسبت به اتخاذ سیاست‌های تجاری و حمایتی مربوط در راستای تنظیم بازار و حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی اقدام می‌نماید.

ماده ۱- قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی:

کلیه اختیارات، وظایف و امور مربوط به سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و انجام اقدامات لازم در موارد زیر از وزارت صنعت، معدن و تجارت منتزع و به وزارت جهاد کشاورزی واگذار می‌شود:

الف- تجارت اعم از صادرات، واردات و تنظیم بازار داخلی محصولات و کالاهای اساسی زراعی، باغی و گیاهان دارویی.

ب- صنایع تبدیلی بلافصل با یک مرحله تبدیل در بخش کشاورزی.

ج- قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی و اصلاحات آن، ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی.

لازم به ذکر است بر اساس مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی و در راستای تمرکز کلیه اختیارات، وظایف و امور مربوط به سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تنظیم بازار داخلی، اجرای بند الف ماده (۱) قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، به مدت ۲ سال به وزارت صنعت، معدن و تجارت منتقل شده است.

لازم به ذکر است بر اساس مصوبه شورای عالی امنیت ملی، سازمان برنامه و بودجه کشور موظف شده است در چارچوب آیین‌نامه اجرایی مربوط بر نحوه خرید، ذخیره‌سازی و گزارش موجودی انبار نظارت کرده و هر شش ماه یکبار گزارش آن را به دفتر مقام معظم رهبری و رئیس جمهور و شورای عالی امنیت ملی ارائه کند. در راستای تکالیف تعیین شده در مصوبه یاد شده و آیین‌نامه اجرایی ذخایر راهبردی اقدامات انجام شده از سوی سازمان برنامه و بودجه کشور به شرح زیر است:

الف- تأمین منابع ارزی و ریالی

برای خرید کالاهای مشمول ذخایر راهبردی از طریق واردات و یا تأمین از محل تولید داخلی، این سازمان برحسب درخواست وزارت جهاد کشاورزی نسبت به تأیید موارد مذکور و اعلام به صندوق توسعه ملی، بانک مرکزی و بانک عامل برای تخصیص منابع ارزی و ریالی مربوط اقدام کرده است.

ب- سامانه ذخایر راهبردی

به منظور ایفای نقش نظارتی سازمان برنامه و بودجه کشور بر نحوه خرید، ذخیره‌سازی و گزارش موجودی انبار و استقرار سامانه نظارتی، دستورالعمل اجرایی مربوط تهیه و به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط ابلاغ شد. در

حال حاضر بستر نرم‌افزاری و زیرساخت مورد نیاز سامانه توسط وزارت جهاد کشاورزی طراحی و در حال اجرا است.

ج- کارگروه نظارتی

در راستای نظارت بر روند اجرایی تأمین ذخایر راهبردی و حسن اجرایی آیین‌نامه اجرایی مربوط، ده‌ها جلسه کارگروه نظارتی اصلی و جلسات کارشناسی با حضور نمایندگان دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در این سازمان تشکیل و حسب مورد، تصمیمات لازم اتخاذ و ابلاغ شده است.

۲-۱- شاخص تجهیز واحدهای صنفی به صندوق مکانیزه فروش و ساماندهی واحدهای صنفی فاقد

پروانه کسب

اصلاح شبکه توزیع و ارتقاء بهره‌وری، ارتقاء رقابت‌پذیری، ساماندهی نهادهای عمومی غیردولتی فعال در بخش بازرگانی و واگذاری تصدی‌های غیرضروری حوزه‌های دولتی و عمومی به بخش غیردولتی به عنوان محورهای مهم فعالیت وزارت صنعت، معدن و تجارت در بخش بازرگانی داخلی است، به طوری که اصناف بتوانند فعال‌تر از گذشته در بازرسی‌ها و نظارت‌ها، مشارکت داشته و بین زنجیره تولید و توزیع ارتباط منطقی برقرار ساخته و تشکل‌های مردمی و مدنی نیز بتوانند از حقوق مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان حمایت کنند.

طرح تجهیز واحدهای صنفی به صندوق مکانیزه فروش یکی از مهم‌ترین برنامه‌های مرکز امور اصناف و بازرگانان از بدو تأسیس بوده و مطابق ماده ۷۱ قانون نظام صنفی هر واحد صنفی ملزم به استفاده از صندوق مکانیزه فروش بوده و برنامه‌های متعددی برای اجرایی شدن این امر قانونی در نظر گرفته شده است.

طرح ساماندهی صنوف فاقد پروانه کسب اگرچه یکی از طرح‌های کلیدی مرکز امور اصناف و بازرگانان در طول سال‌های گذشته بود و همواره پیگیری و اجرای این طرح مورد تأکید مسئولین ذی‌ربط قرار گرفته بود، اما به‌رغم همه این پیگیری‌ها تاکنون نتایج قابل توجهی به دست نیامده است.

ساماندهی و برخورد با واحدهای فاقد پروانه کسب مطابق ماده ۲۷ قانون نظام صنفی باید توسط اتحادیه‌های ذی‌ربط انجام گیرد. به دنبال اجرای این مهم، سامانه خاص ثبت آمار و اطلاعات واحدهای فاقد پروانه کسب در سایت اصناف طراحی شد تا نتیجه کارکرد و عملکرد یکایک اتحادیه‌ها رصد و مورد ارزیابی قرار گیرد.

۳-۱- شاخص تنظیم بازار کالاهای اساسی

یکی از وظایف اساسی هر دولت در عرصه اقتصاد، ایجاد ثبات و تعادل در بازار کالا و خدمات اساسی است. آنچه موجب می‌شود بازار یک کالا از ثبات نسبی برخوردار بوده و در شرایط مختلف از شوک‌های اقتصادی در

امان باشد، اتخاذ سیاست‌های مناسب و بجا و اعمال مدیریت کارآمد در تنظیم بازار است. عمده‌ترین ابزارها و سیاست‌های حمایتی در ایران شامل قیمت‌گذاری (خرید تضمینی)، تعرفه‌های وارداتی، نگهداری ذخایر راهبردی و پرداخت یارانه است که معمولاً دولت در شرایط نوسانات بازار از آن‌ها استفاده کرده و با استفاده از آن در پی حداقل کردن نوسانات ناخواسته و غیرمتعارف برای حمایت از تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان و مدیریت بحران بوده است. رویکرد دولت در چند سال اخیر آن بوده که تصدی‌گری دولتی در تنظیم بازار کالاهای اساسی کاهش یافته و با تقویت ابزارهای سیاست‌گذاری در نظام توزیع و ایجاد توسعه در بخش بازرگانی و با ایجاد ذخایر احتیاطی، تنها در شرایط بحرانی به صورت مستقیم مداخله انجام گیرد.

بر اساس ماده ۲۱ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) به منظور تنظیم مناسب بازار، افزایش سطح رقابت، ارتقای بهره‌وری شبکه توزیع و شفاف‌سازی فرایند توزیع کالا و خدمات، دولت مکلف شده است قیمت‌گذاری را به کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی یارانه‌ای و ضروری محدود کند. بر این اساس در سال‌های اخیر، رویکرد کاهش و محدودیت مداخله دولت در زمینه قیمت‌گذاری و تنظیم بازار کالاها مورد توجه بوده است؛ با این حال، به دلیل حساسیت‌های موجود در زمینه کنترل تورم و حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان به‌ویژه در شرایط ناشی از تحریم‌های اقتصادی، دولت کماکان نقش مهمی در تعیین قیمت و مداخله مستقیم کالایی برای تنظیم بازار داشته است.

با وجود تلاش‌های صورت گرفته جهت اقدام سریع و مؤثر برای ایجاد ثبات و تعادل در بازار و اطمینان از تأمین کالاهای اساسی مورد نیاز کشور، به دلیل ضعف در سیاست‌گذاری و نبودن سازوکارهای اجرایی و نظارتی مناسب، اهداف مورد نظر به صورت کامل محقق نشده که مهم‌ترین مشکلات و ضعف‌های موجود شامل اتخاذ تصمیمات مقطعی بدون توجه به کل زنجیره تأمین و اثرات بلندمدت آن، سرکوب قیمتی و کاهش انگیزه بخش خصوصی برای تأمین نیاز کشور، ضعف در سازوکارهای نظارتی و عدم رضایت مصرف‌کنندگان نهایی، افزایش تقاضا برای دریافت ارز رسمی جهت واردات کالاهای اساسی و تضعیف تولید داخلی و فقدان تصویر شفاف از شرایط بازار به دلیل نبود آمار دقیق در زمینه تولید، مصرف، تجارت و غیره است. لذا ضروری است مداخلات مستقیم دولت در این حوزه برای توزیع کالا از سوی شرکت‌های مباشر، بر اساس قیمت تمام شده و بدون ایجاد بار مالی صورت گرفته و به جای تأکید بر قیمت‌گذاری، تسهیل فرایند تأمین و توزیع کالاهای اساسی مورد نیاز کشور و عرضه کافی آن با استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی در اولویت قرار گیرد.

۱-۴- شاخص خرید تضمینی کالاهای داخلی

قیمت‌گذاری و خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی یکی از مهم‌ترین سیاست‌های حمایتی اعمال شده از سوی دولت در سال‌های گذشته بوده و نقش مؤثری در جهت دادن به الگوی کشت و بهره‌برداری از

اراضی کشاورزی داشته است. با تصویب قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی در سال ۱۳۶۸ و اصلاحیه‌های بعدی آن، دولت به‌طور رسمی نقش مؤثری در تنظیم بازار محصولات کشاورزی به عهده گرفت. بر این اساس، ابتدا محصولات اساسی زراعی و سپس محصولات باغی و دامی تحت پوشش این قانون قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است قانون اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی با رویکرد اصلاح معیارهای تعیین قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی و تغییر ساختار تصمیم‌گیری، در سال ۱۳۹۹ از سوی مجلس شورای اسلامی مصوب شده است.

۱-۵- خرید تضمینی گندم

خرید تضمینی گندم با توجه به نقش و اهمیت آن در امنیت غذایی و تأمین انرژی سرانه روزانه مورد توجه ویژه بوده و میزان آن متناسب با تولید داخلی نوسان داشته است. به‌طوری که از ۲ میلیون تن در سال ۱۳۹۱ به حدود ۱۱/۵ میلیون تن در سال ۱۳۹۵ رسیده است. در سال ۱۳۹۹ نیز علی‌رغم کاهش میزان خرید تضمینی، تولید گندم در حد تأمین نیازهای کشور محقق شده و به حدود ۸/۳ میلیون تن در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

جدول ۱: عملکرد خرید تضمینی گندم در سال‌های ۹۹-۱۳۹۱

سال	قیمت خرید تضمینی (کیلو/ریال)	مقدار خرید (هزار تن)	ارزش گندم (میلیارد ریال)
۱۳۹۱	۴۲۰۰	۲۰۴۴	۸۸۲۳
۱۳۹۲	۸۰۰۰	۴۸۲۲	۳۹۱۰۴
۱۳۹۳	۱۰۵۰۰	۶۷۱۶	۷۱۲۲۶
۱۳۹۴	۱۱۵۵۰	۸۰۸۲	۹۴۰۹۹
۱۳۹۵	۱۲۷۰۵	۱۱۵۲۰	۱۴۷۰۷۸
۱۳۹۶	۱۳۰۰۰	۸۸۷۲	۱۱۵۹۳۲
۱۳۹۷	۱۳۰۰۰	۹۴۶۵	۱۲۵۶۰۰
۱۳۹۸	۱۷۰۰۰	۷۷۱۵	۱۳۳۶۵۰
۱۳۹۹	۲۵۰۰۰	۸۲۲۵	۲۰۷۸۱۰

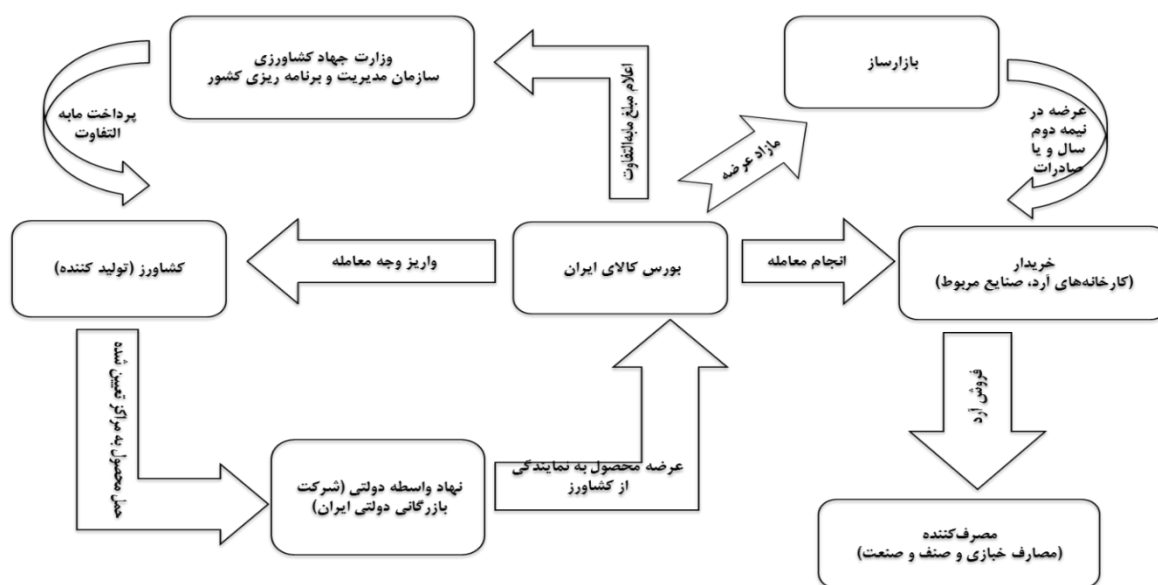
۱-۶- سیاست قیمت تضمینی

در راستای ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، موضوع اجرای سیاست قیمت تضمینی و به منظور کاهش مداخله مستقیم دولت در خرید تضمینی محصولات کشاورزی، برای اولین بار در سال ۱۳۹۴ محصولات ذرت و جو استان‌های خوزستان و کرمانشاه در بورس کالای ایران عرضه شد. با عنایت به موفقیت اجرای سیاست قیمت تضمینی محصولات ذرت استان خوزستان و جو استان کرمانشاه موضوع ماده (۳۳) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، دامنه اجرای این سیاست برای این دو محصول در سال زراعی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ به کل کشور تعمیم داده شد که این موضوع هم باعث صرفه‌جویی در هزینه‌های دولت و هم باعث ایجاد شفافیت در معاملات و افزایش استاندارد محصولات خریداری شده گردید. در این راستا، در سال ۱۳۹۵ به میزان ۱۱۴۷ هزار تن جو و ۵۷۰ هزار تن ذرت در بورس کالا معامله شده است. عملکرد سیاست مذکور در سال ۱۳۹۶ نیز به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲: عملکرد سیاست قیمت تضمینی جو و ذرت در سال ۱۳۹۶ (میلیارد ریال)

نام محصول	مقدار (هزار تن)	مابه‌التفاوت قیمت	هزینه‌های تبعی	جمع بار مالی
جو	۳۳۳	۴۰۷	۸۳	۴۹۰
ذرت	۶۵۱	۷۷۷	۱۶۳	۹۴۰
جمع		۱,۱۸۴	۲۴۶	۱,۴۳۰

نمای کلی فرایند اجرایی ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی در خصوص گندم به شرح زیر است:

اهم دستاوردهای اجرای سیاست قیمت تضمینی در عرصه ملی شامل افزایش شفافیت و آمار فعالیت کشاورزان و امکان هدفمند کردن حمایت‌ها، ارتقای استاندارد و کیفیت محصولات داخلی و جلوگیری از اخلاف در نظام قیمت بازار، ورود و فعالیت بخش خصوصی جهت خرید مستقیم محصولات کشاورزان و کاهش بار مالی و ضرر و زیان دولت بوده است.

۷-۱- برنامه عملیاتی ساماندهی چای کشور

نبود تعامل سازنده بین عناصر مهم زنجیره صنعت چای شامل چای کاران، کارخانه‌های چای و تجار و بازرگانان به همراه ضعف دانش فنی بهره‌برداران و عدم اجرای صحیح عملیات به‌زراعی در باغ‌های چای، ضعف در فرآوری و بازاریابی چای خشک تولیدی و نبودن تبلیغات مناسب برای ترویج مصرف چای داخلی، مهم‌ترین مشکلات موجود در این حوزه است. به منظور برون‌رفت از وضعیت موجود، برنامه عملیاتی ساماندهی چای کشور به شرح زیر در برنامه‌های سالانه سازمان چای کشور مورد توجه قرار گرفته است:

الف- اجرای عملیات به‌زراعی

تجارب نشان داده است انجام عملیات هرس، تأثیر به‌سزایی در افزایش توان بوته برای باردهی و بهبود قابل توجه کیفیت برگ سبز و درنهایت چای خشک دارد. در این راستا عملیات به‌زراعی با تأکید بر انجام عملیات هرس کف بر و کمر بر، در سطح ۲۱ هزار هکتار طی یک برنامه پنج ساله در دست اجرا است.

ب- اصلاح ساختار کارخانه‌های چای‌سازی

در حال حاضر ۱۶۲ کارخانه فعال چای‌سازی در دو استان گیلان و مازندران وجود دارد. در این طرح سعی شده تا در قالب برنامه اصلاح ساختار انرژی در کارخانه‌های چای‌سازی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های این صنعت اقدام شود.

ج- بهبود بازاریابی و ترویج مصرف چای داخلی

برنامه‌سازی در شبکه‌های ملی و استانی، فرهنگ‌سازی عمومی، برندسازی و برگزاری نمایشگاه چای در کشور از مهم‌ترین اقداماتی است که در راستای تغییر ذائقه مصرف‌کنندگان چای به مصرف چای داخلی و بهبود وضعیت بازاریابی چای خشک تولید داخلی نقش مؤثری در بهبود قدرت رقابت‌پذیری و حمایت از تولید داخلی داشته و جزو اولویت‌های توسعه این حوزه است.

جدول ۳: عملکرد خرید تضمینی برگ سبز چای طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹

سال	برگ سبز چای درجه یک	برگ سبز چای درجه دو	جمع (هزار تن)	یارانه سهم دولت (میلیارد ریال)
۱۳۹۲	۳۱،۸۴۶	۴۸،۵۱۶	۸۰،۳۶۲	۲۳۹
۱۳۹۳	۳۱،۱۴۳	۳۳،۹۰۸	۶۵،۰۵۱	۶۰۳
۱۳۹۴	۳۲،۳۹۹	۵۴،۴۲۹	۸۶،۸۲۸	۹۱۴
۱۳۹۵	۴۰،۰۵۹	۹۹،۱۶۹	۱۳۹،۲۲۸	۱،۴۵۴
۱۳۹۶	۳۸،۱۷۰	۷۰،۰۲۰	۱۰۸،۱۹۰	۱،۲۱۸
۱۳۹۷	۳۹،۹۸۳	۷۲،۷۵۳	۱۱۲،۷۳۶	۱،۲۶۶
۱۳۹۸	۵۷،۲۱۵	۶۹،۵۳۸	۱۲۶،۷۵۳	۱،۴۶۵
۱۳۹۹	۶۰،۷۰۱	۷۱،۰۷۸	۱۳۱،۷۸۰	۱،۹۷۵

۸-۱- شاخص آموزش ناوایان و بهسازی و نوسازی واحدهای ناوایی

به منظور بهبود کیفیت نان و ارتقای سلامت و بهداشت جامعه، همزمان با اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، بهسازی و نوسازی ناوایی‌ها و آموزش ناوایان مورد توجه قرار گرفته و در این راستا تا پایان سال ۱۳۹۸ از ۵۴۰۰۰ واحد ناوایی که در برنامه بهسازی قرار گرفته‌اند، تعداد ۱۷۷۵۹ واحد (۳۳ درصد کل اهداف مصوب) بهسازی شده است.

۹-۱- شاخص امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره‌سازی کالاها

با توجه به اعتبارات اختصاص داده شده از محل طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و کمک‌های فنی و اعتباری، در حال حاضر امکانات مناسبی برای ذخیره‌سازی و نگهداری گندم در کشور وجود داشته به طوری که بر اساس آخرین اطلاعات دریافتی، تعداد سیلوهای استاندارد و سایر مراکز نگهداری دولتی و خصوصی برابر ۷۳۵ مرکز و ظرفیت آنها برابر ۲۰/۸ میلیون تن شامل ۵/۶ میلیون تن در بخش دولتی و ۱۵/۲ میلیون تن در بخش غیردولتی است که با توجه به نیاز کشور، ضرورتی به ایجاد واحدهای جدید و توسعه ظرفیت وجود نداشته و اعتبارات پرداختی صرفاً برای تکمیل سیلوهای باقیمانده و نگهداری مراکز موجود است.

جدول ۴: ظرفیت و تعداد سیلوهای استاندارد نگهداری کالاهای اساسی تا پایان سال ۱۳۹۸ (ظرفیت هزار تن)

جمع کل		خصوصی		دولتی		وضعیت	نوع تأسیسات
ظرفیت	تعداد	ظرفیت	تعداد	ظرفیت	تعداد		
۴۴۸۳	۱۴۵	۲۱۳۸	۷۵	۲۳۴۵	۷۰	استاندارد (بلندمدت)	سیلوهای بتنی
۹۷۱۱	۳۰۸	۹۱۹۶	۲۹۶	۵۱۵	۱۲		سیلوهای فلزی
۳۲۶۱	۱۵۱	۲۵۵۱	۱۲۲	۷۱۰	۲۹		انبارهای مکانیزه
۱۷۴۵۵	۶۰۴	۱۳۸۸۵	۴۹۳	۳۵۷۰	۱۱۱	جمع سیلوهای بلندمدت	
۱۱۹۷	۹۸	۷۹۹	۷۱	۳۹۸	۲۷	کوتاه‌مدت	انبارهای ساده و نیمه مکانیزه
۲۲۰۲	۳۳	۵۶۲	۱۵	۱۶۴۰	۱۸		انبارهای چادری
۳۳۹۹	۱۳۱	۱۳۶۱	۸۶	۲۰۳۸	۴۵	جمع سیلوهای کوتاه‌مدت	
۲۰۸۵۴	۷۳۵	۱۵۲۴۶	۵۷۹	۵۶۰۸	۱۵۶	جمع کل	

عملکرد مرکز توسعه تجارت الکترونیکی در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ در رابطه با سامانه جامع (سامانه یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت (اعم از داخلی و خارجی) به شرح زیر است:

نام سامانه	نام شاخص	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
ثبت نام	ثبت نام بخش خصوصی (تأمین کننده و مزایده گر)	تعداد	۴۱۶۰۰	۳۲۱۲۳	۲۹/۵
خرید	دستگاه عضو	تعداد	۶۱۲	۱۴۳۹	-۵۷/۵
	سفارشات خرید	تعداد	۶۷۷۴۵	۸۷۸۲۹	-۲۲/۹
مزایده	دستگاه عضو	تعداد	۴۵۷	۶۶۸	-۳۱/۶
	مزایده‌های منتشر شده	تعداد	۲۹۷۶۴	۲۱۴۸۶	۳۸/۵
	مزایده‌های دارای پیشنهاد	تعداد	۹۶۸۶	۶۶۷۱	۴۵/۲
مناقصه	دستگاه عضو	تعداد	۳۹۹	۵۵۸	-۲۸/۵
	مناقصه‌های منتشر شده	تعداد	۲۲۲۷۴	۱۹۰۶۷	۱۶/۸
	مناقصه‌های بازگشایی شده	تعداد	۱۰۶۶۸	۹۳۶۰	۱۴
مجموع معاملات		میلیارد ریال	۵۸۸۹۳۰	۴۰۱۴۷۷	۴۶/۷

نام شاخص	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
نماد اعتماد الکترونیکی اعطا شده	تعداد	۱۶۲۶۵	۵۵۲۰	۱۹۴/۷
رسیدگی به شکایات از کسب و کارهای اینترنتی	تعداد	۱۲۴۰۹	۳۷۶۵	۲۲۹/۶

نام شاخص	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
گواهی امضای الکترونیکی صادره (مرکز میانی عام)	تعداد	۱۱۴۹۰۵	۷۴۵۸۶	۵۴/۱

نام شاخص	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
گواهی صادر شده توسط مراکز میانی	تعداد	۱۸۵۲۵۹	۸۲۸۴۶	۱۲۳/۶

امنیت فضای تبادل اطلاعات تجاری (افتات)

عنوان	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
-------	-----------	------------------------	------------------------	------------

آزمون و ارزیابی محصولات زیرساخت کلید عمومی	پرونده	۶	۶	۰
--	--------	---	---	---

توسعه همکاری‌های بین‌المللی

عنوان	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
مشارکت و حضور در نشست‌های بین‌المللی مرتبط با حوزه تجارت الکترونیکی (۱)	تعداد	۵	۳	-

(۱) با توجه به ماهیت این مورد، محاسبه درصد تغییرات دارای مصداق نیست.

درآمدها

عنوان	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
درآمد وصولی مرکز از محل صدور گواهی الکترونیکی، خدمات تجارت الکترونیکی و سامانه همتا (۱)	میلیارد ریال	۲۷۸/۷	۳۰/۱	۸۲۵/۹

(۱) وصول درآمدهای مربوط به سامانه همتا، از آذرماه سال ۱۳۹۸ آغاز گردیده است.

سامانه جامع تجارت، حوزه تجارت خارجی

شاخص	واحد سنجش	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۹	۶ ماهه اول سال ۱۳۹۸	درصد تغییر
تعداد ثبت سفارش	تعداد	۱۰۰۷۰۱	۹۹۸۹۹	۰/۸
ارزش ثبت سفارش	میلیون یورو	۲۷۷۲۶	۲۷۱۴۸	۲/۱

۱۰-۱- صادرات و واردات

۱-۱۰-۱- حوزه صادرات

اقدام عمده صادراتی

بر اساس آمار منتشر شده از سوی گمرک ج.ا.ا. صادرات غیرنفتی (کالا و میعانات گازی) کشور طی هشت ماهه سال ۱۳۹۹ از نظر وزنی ۷۵۷۶۹ هزار تن و از نظر ارزشی بالغ بر ۲۱۶۴۴ میلیون دلار بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، ۱۴,۳ درصد از لحاظ وزن و ۲۰ درصد از نظر ارزش کاهش داشته است. اقدام عمده صادراتی عبارتند از مواد شیمیایی و محصولات مرتبط با ارزش ۴۲۷۰ میلیون دلار، کالاهای تولیدی (مصنوعات) عمدتاً طبقه‌بندی شده توسط مواد با ارزش ۳۳۴۳ میلیون دلار، محصولات غذایی و دام زنده به ارزش ۲۵۵۱ میلیون دلار، مواد خام غیر قابل خوردن به جز سوخت به ارزش ۳۴۹ میلیون دلار، سایر مصنوعات به ارزش ۲۳۶ میلیون دلار، ماشین‌آلات و تجهیزات حمل و نقل به ارزش ۱۶۴ میلیون دلار^۱. بازارهای نخست صادراتی کشور عبارتند از چین با ۴۳۹۴ میلیون دلار، افغانستان با ۱۲۱۴ میلیون دلار، ترکیه با ۹۰۰ میلیون دلار، امارات متحده عربی با ۶۶۵ میلیون دلار و هند با ۴۵۱ میلیون دلار عمده‌ترین کشورهای مقصد صادراتی کالاهای ایرانی بوده‌اند.

۱-۱۰-۲- حوزه واردات

بر اساس آمار منتشر شده از سوی گمرک ج.ا.ا. واردات کالا به کشور طی هشت ماهه سال ۱۳۹۹ از نظر وزنی ۱۹۳۳۲ هزار تن و به لحاظ ارزشی بالغ بر ۲۰۰۴۰ میلیون دلار بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۲,۴ درصد از لحاظ وزن و ۲۰,۴ درصد از نظر ارزش کاهش داشته است.

اقدام عمده وارداتی عبارتند از ماشین‌آلات و تجهیزات حمل و نقل به ارزش ۶۹۱۰ میلیون دلار، محصولات غذایی و دام زنده به ارزش ۵۰۲۳ میلیون دلار، مواد شیمیایی و محصولات مرتبط با ارزش ۳۳۹۹ میلیون دلار، کالاهای تولیدی (مصنوعات) عمدتاً طبقه‌بندی شده توسط مواد با ارزش ۳۰۱۷ میلیون دلار، مواد خام غیر قابل خوردن به جز سوخت به ارزش ۱۶۶۵ میلیون دلار و سایر مصنوعات به ارزش ۹۰۸ میلیون دلار.

شرکای تجاری ایران در زمینه واردات نیز عبارتند از چین با ۵۹۷۳ میلیون دلار، امارات متحده عربی با ۵۴۳۵ میلیون دلار، ترکیه با ۲۹۰۳ میلیون دلار، هند با ۱۴۲۸ میلیون دلار و آلمان با ۱۱۴۹ میلیون دلار عمده‌ترین کشورهای مبدأ وارداتی به کشور بوده‌اند.

۱. با عنایت به مصوبات سی‌امین جلسه مقابله با تحریم وزارت امور اقتصادی و دارایی، اطلاعات مربوط به فصل ۲۷ کتاب مقررات صادرات و واردات از آمار صادرات حذف شده است. همچنین با عنایت به بخشنامه دفتر همکاری‌های بین‌الملل گمرک ج.ا.ا. آمار مبادلات تجاری با کشور عراق نیز حذف شده است.

فرش دستباف

صنعت فرش دستباف به عنوان یک فعالیت مکمل مشاغل کشاورزی و روستایی بوده که با توجه به تعداد قابل توجه شاغلین و سهم ناچیز ارزش افزوده فرش در اقتصاد ملی، صنعتی بسیار حائز اهمیت محسوب می‌شود. از کل تولید فرش در هر سال قریب به ۶۵ درصد آن صادر می‌شود و در مقایسه با صادرات سایر کالاها در جایگاه بسیار مناسبی قرار دارد. صادرات فرش ایران با وجود همه عوامل از جمله تحریم‌ها، کاهش تقاضای جهانی فرش و افزایش کالاهای جانشین و مکمل از سال ۱۳۹۲ تاکنون به طور متوسط سالانه حدود ۳۰۰ میلیون دلار بوده است، به‌گونه‌ای که ایران در صدر صادرکنندگان فرش جهان قرار داشته و رقبایی همچون هند و پاکستان در رتبه‌های بعدی قرار دارند. شرکای تجاری ایران که صادرات فرش به آنها انجام می‌شود به ترتیب عبارتند از آمریکا، آلمان، امارات متحده عربی، لبنان، پاکستان، انگلستان و ژاپن.

در سال ۱۳۹۵ میزان صادرات فرش معادل مبلغ ۳۶۰ میلیون دلار بوده است و در مقایسه با صادرات این محصول در سال ۱۳۹۴ که معادل مبلغ ۲۹۰ میلیون دلار بوده، رشدی به میزان ۲۳/۸ درصد را نشان می‌دهد. سال ۱۳۹۶ میزان صادرات فرش ایران به مبلغی بالغ بر ۴۲۴ میلیون دلار رسیده است که رشدی معادل ۱۷/۹ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ داشته است. در سال ۱۳۹۷ ارزش صادرات فرش دستباف با حدود ۴۳ درصد کاهش به رقم ۲۳۸ میلیون دلار رسید؛ و این روند کاهشی در سال ۱۳۹۸ نیز به شدت ادامه یافت تا جایی که ارزش صادرات این کالا به حدود ۷۰ میلیون دلار کاهش یافت که نشانگر ۷۰ درصد کاهش در ارزش صادرات است.

امور گمرکی

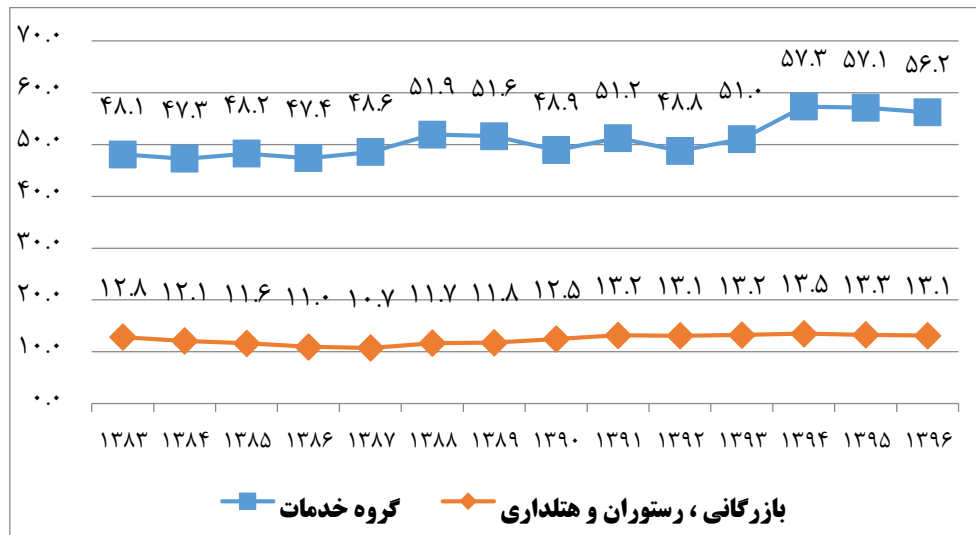
در حال حاضر گمرک جمهوری اسلامی ایران دارای ۱۳۵ گمرک فعال به تفکیک ۷۵ حوزه نظارت و اداره گمرک، ۱۳ فرودگاه، ۲۲ بازارچه مرزی، ۱۸ منطقه ویژه اقتصادی و ۷ منطقه آزاد تجاری-صنعتی است. عمده‌ترین شاخص‌ها در سنجش کارایی خدمات گمرکی عبارتند از: کاهش زمان و کاهش هزینه در انجام امور. بر همین اساس و با توجه به مهندسی مجدد صورت پذیرفته در فرایندهای گمرکی که از سال ۱۳۹۱ آغاز شد، انجام امور از دستی به الکترونیکی تغییر یافت که در نتیجه ایجاد سامانه جامع گمرکی، تمامی رویه‌ها به صورت هوشمند انجام می‌شوند.

در گزارش بهبود محیط کسب و کار بانک جهانی در سال ۲۰۱۹، تسهیل واردات و صادرات از طریق توسعه سامانه پنجره واحد تجارت فرامرزی گمرک ایران به عنوان انجام یک اقدام اصلاحی مورد پذیرش واقع شده که منجر به بهبود امتیاز و ارتقاء رتبه گردیده است. همچنین بر اساس آخرین گزارش مرجع یاد شده (DB2020)

با عنایت به عملکرد مؤثر گمرک ایران، ثبات در امتیاز کسب شده طی دو سال متوالی را شاهد هستیم، اما با عنایت به فضای رقابتی بین کشورها، کاهش رتبه دو پله‌ای را از ۱۲۱ به ۱۲۳ تجربه کرده‌ایم.

تحلیل و تبیین نماگرهای عملکردی بخش

بر اساس گزارش منتشرشده توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سهم بخش خدمات از تولید ناخالص داخلی از ۴۸٫۱ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۵۶٫۲ درصد در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. این در حالی است که سهم بخش بازرگانی، رستوران و هتلداری در تولید ناخالص داخلی کشور طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۶ از ۱۲٫۸ درصد به ۱۳٫۱ درصد افزایش یافته است. بر اساس نمودار ۱ مشخص است که این سهم از سال ۱۳۹۱ تاکنون تقریباً ثابت باقیمانده است.

نمودار ۱: مقایسه سهم بخش خدمات و زیربخش بازرگانی، رستوران و هتلداری در تولید ناخالص داخلی (درصد) ۱۳۸۴-۱۳۹۶
منبع: بانک مرکزی ج.ا.

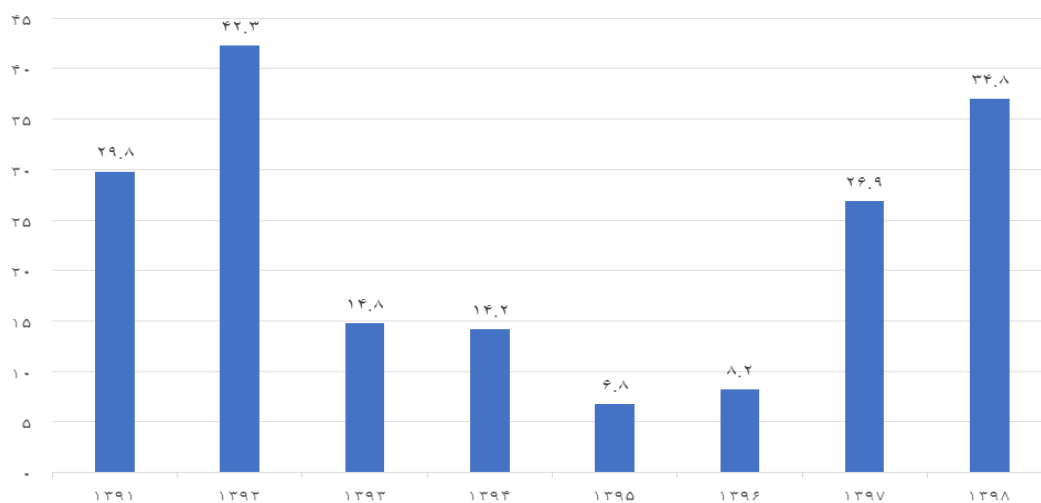
جدول ۵: مبادلات و تراز تجاری جمهوری اسلامی ایران طی هشت ماهه ۱۳۹۹

(ارزش: میلیون دلار) (وزن: هزار تن)

درصد تغییرات	هشت ماهه ۱۳۹۸		هشت ماهه ۱۳۹۹			
	ارزش	وزن	ارزش	وزن		
-۱۴٫۳	-۲۰٫۰	۸۸۳۶۱	۲۷۰۴۱	۷۵۷۶۹	۲۱۶۴۴	صادرات کالا و میعانات گازی
-۱٫۱	-۱۸٫۵	۲۲۱۲۹	۲۸۳۸۳	۲۱۸۷۹	۲۳۱۲۸	واردات کالا
-	۱۰٫۶	-	-۱۳۴۲	-	-۱۴۸۴	تراز تجاری
-۱۱٫۶	-۱۹٫۲	۱۱۰۴۹۰	۵۵۴۲۴	۹۷۶۴۸	۴۴۷۷۲	مبادلات تجاری

منبع: آمار گمرک ج.ا.

تغییرات شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی نیز، بیانگر جهش قابل ملاحظه قیمت‌ها و افزایش نرخ تورم در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ پس از کاهش و ثبات نسبی آن طی سال‌های ۹۶-۱۳۹۳ است که تحریم‌های اعمال شده بر اقتصاد کشور و تحولات بازار ارز و مشکلات ایجاد شده برای واردات کالاهای اساسی و مواد اولیه تولید مورد نیاز کشور از دلایل عمده آن است.

نمودار ۲: رشد شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور (درصد)

مأخذ: مرکز آمار ایران

چالش‌ها، تنگناها و مسائل اساسی در بخش

در شرایط تحریم، به دلیل مشکلات ایجاد شده در گشایش اعتبار و پرداخت‌های ارزی و حمل‌ونقل کالا، تجارت خارجی کشور به‌ویژه در زمینه تأمین کالاهای اساسی به طور مستقیم تحت تأثیر قرار گرفته و ضمن افزایش هزینه معاملات و افزایش قیمت کالاهای وارداتی، منجر به کاهش عملکرد بخش خصوصی در تأمین کالاهای اساسی کشور و مداخله گسترده دولت برای تأمین و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی می‌شود. مهم‌ترین چالش‌های مربوط به شرح زیر است:

- ادامه تحریم‌های اقتصادی و محدودیت‌های ناشی از آن، به‌ویژه در حوزه بانکداری بین‌المللی.
- مشکلات مربوط به کمبود نقدینگی و تأمین مالی فعالان اقتصادی در حوزه صادرات غیرنفتی.
- محدودیت منابع مالی برای تأمین نهاده‌های کشاورزی.
- محدودیت در برقراری تعاملات اقتصادی در بازارهای هدف صادراتی.
- محدودیت در نقل و انتقال ارزی.

جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های تعیین شده در بخشنامه بودجه ۱۴۰۰

احکام و مواد قانونی برنامه ششم توسعه

الف- گمرک جمهوری اسلامی ایران

- بند (ج) ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر اینکه دولت با همکاری سایر قوا مکلف است به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی و اقدام نماید که ورود کالای قاچاق در طول سال‌های اجرای قانون برنامه، سالانه حداقل ۱۰ درصد کاهش یابد و از سال اول اجرای قانون برنامه از فعالیت مبادی ورودی غیرمجاز زمینی و دریایی که خارج از کنترل گمرک است، جلوگیری به عمل آورده و گزارش سالانه آن را به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

- بند (پ) ماده (۶۷) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر اینکه دستگاه‌های اجرایی موظفند نسبت به الکتریکی کردن کلیه فرایندها و خدمات با قابلیت الکترونیکی و تکمیل بانک‌های اطلاعاتی مربوط تا پایان سال سوم قانون برنامه اقدام کنند.

- بند (ب) ماده (۱۰۸) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر اینکه به منظور مبارزه مؤثر با قاچاق کالا به نیروی انتظامی و گمرک اجازه داده می‌شود نسبت به نصب، راه‌اندازی و به‌روزرسانی سامانه‌های کنترلی

خودرویی بارگنجی (کانتینری) (ایکس-ری) در مبادی گمرکی ورودی و خروجی، مرزها و ایستگاه‌های بازرسی و کنترلی ناجا از طریق اشخاص و مؤسسات حقوقی غیردولتی اقدام نمایند.

ب- سازمان توسعه تجارت

ماده ۳- به منظور دستیابی به رشد اقتصادی متوسط سالانه هشت درصد (۰/۸) و ضریب جینی (۰/۳۴) در سال پایانی برنامه، اهداف کمی کلان و بخش‌های اقتصادی به تفکیک جداول (۱)، (۲) و (۳) تعیین می‌شود. شایان ذکر است متوسط رشد صادرات غیرنفتی کالا و خدمات (بدون میعانات گازی) ۲۱/۷ درصد است.

ماده ۳۱- دولت موظف است برای حصول اهداف بندهای ششم و هفتم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در جهت تأمین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبی به میزان نود و پنج درصد (۹۵) درصد در پایان اجرای قانون برنامه و افزایش تولیدات کشاورزی، به‌ویژه محصولات دارای مزیت صادراتی، رسیدن به تراز تجاری مثبت، تقویت و تکمیل زنجیره‌های تولید و توسعه صادرات و ارتقای بهره‌وری آب و خاک کشاورزی اقداماتی را جهت حصول به شاخص‌های کمی به شرح مندرج در جداول ذیل انجام دهد.^۱

ماده ۶۴- ج- دولت مجاز است به‌منظور پیشسازی در اقتصاد دانش‌بنیان و افزایش تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، برای توسعه و انتشار فناوری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان مطابق قانون بودجه سنواتی نسبت به حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضامحور مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و حوزه‌های علمیه در موارد ناظر به حل مشکلات کشور، مشروط به اینکه حداقل پنجاه و یک درصد (۰/۵۱) از هزینه‌های آن را کارفرما و یا بهره‌بردار تأمین و تعهد کرده باشد، اقدام نماید.

ماده ۱۰۵- ت- وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری وزارت امور خارجه مکلف است ظرف مدت یک سال از زمان لازم‌الاجرا شدن این قانون، رایزنان بازرگانی در سفارتخانه‌های ایران در کشورهای که بر اساس آمار گمرک بیشترین رابطه تجاری با ایران را دارند به گونه‌ای تعیین کند که کلیه این افراد دارای تحصیلات مرتبط با حوزه‌های اقتصادی بوده و به زبان انگلیسی یا کشور هدف، تسلط کامل داشته باشند. مدت خدمت این افراد دو سال است. وزارت امور خارجه با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت گزارش سالانه اجرای این حکم را به مجلس شورای اسلامی ارائه کند. اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی، می‌تواند پیشنهاد‌های خود را به وزارت صنعت، معدن و تجارت ارائه کند.

۱. برای اطلاع بیشتر رجوع شود به متن ماده ۳۱ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران و جداول شماره ۵ تا ۹ ذیل ماده مذکور.

ج- مرکز توسعه تجارت الکترونیکی

قانون برنامه ششم توسعه (بسته اجرایی توسعه) مرتبط با وظایف مرکز تجارت الکترونیکی

بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش ۱۳) بسترسازی جهت تحقق توسعه دولت الکترونیک: توسعه شبکه ملی اطلاعات تعاملات کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور با یکدیگر همچنین تعاملات آن‌ها با سایر بنگاه‌های غیردولتی و دولتی و اشخاص حقیقی و حقوقی به صورت الکترونیکی بوده و ارائه خدمات الکترونیکی دستگاه‌های اجرایی بر بستر شبکه ملی اطلاعات به صورت امن و پایدار انجام خواهد پذیرفت.

ماده ۹: دولت مکلف است تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمامی مراحل انواع معاملات متوسط و بزرگ وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳ و دیگر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی به جز معاملات محرمانه با رعایت قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۷ و قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۰۳ تکمیل کند. کلیه دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و نهادهای عمومی غیردولتی مکلف به رعایت قانون برگزاری مناقصات و انجام معاملات خود را از طریق سامانه مذکور هستند.

د- سازمان مناطق آزاد تجاری- صنعتی و ویژه اقتصادی

ماده ۸۳- الف سازمان‌های مناطق آزاد مکلفند به منظور زدودن فقر از چهره مناطق آزاد تجاری یک درصد (۱٪) از محل وصول عوارض ورود کالا و خدمات این مناطق را پس از واریز به خزانه کل کشور طبق بودجه سنواتی از طریق کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی برای اشتغال محرومان و نیازمندان بومی این مناطق اختصاص دهند.

ه- سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران

ماده ۲۴: دولت مکلف است با همکاری اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران حداکثر تا پایان اجرای قانون برنامه، تمهیدات قانونی لازم را جهت دستیابی سهم تعاون در اقتصاد به بیست و پنج درصد (۲۵٪)، با رویکرد کارآفرینی، اشتغال‌زایی، حمایت از کسب و کارهای کوچک و متوسط و دانش‌بنیان به عمل آورد.

بند (ر) ماده ۳۱: تکمیل زنجیره تولید محصولات کشاورزی از طریق اعطای کمک‌های فنی- اعتباری به تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی.

و- وزارت جهاد کشاورزی (حوزه تنظیم بازار داخلی)

برنامه‌ریزی و تأمین کالاهای اساسی و تنظیم بازار کالاهای مزبور به منظور حفظ ثبات در بازار داخلی و همچنین حمایت از تولیدکنندگان، یکی از اولویت‌های مهم دولت در سال‌های اخیر بوده و در این راستا وزارت جهاد کشاورزی با توجه به وظایف محوله بر اساس قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی

در وزارت جهاد کشاورزی، نسبت به اتخاذ سیاست‌های تجاری و حمایتی مربوط در راستای تنظیم بازار و حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی اقدام می‌نماید.

ماده ۱- قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی: کلیه اختیارات، وظایف و امور مربوط به سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و انجام اقدامات لازم در موارد زیر از وزارت صنعت، معدن و تجارت منتزع و به وزارت جهاد کشاورزی واگذار می‌شود:

الف- تجارت اعم از صادرات، واردات و تنظیم بازار داخلی محصولات و کالاهای اساسی زراعی، باغی و گیاهان دارویی.

ب - صنایع تبدیلی بلافصل با یک مرحله تبدیل در بخش کشاورزی.

ج- قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی و اصلاحات آن، ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی.

لازم به ذکر است بر اساس مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی در سال ۱۳۹۸ و در راستای تمرکز کلیه اختیارات، وظایف و امور مربوط به سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تنظیم بازار داخلی، اجرای بند الف ماده (۱) قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، به مدت ۲ سال به وزارت صنعت، معدن و تجارت منتقل شده است.

بند الف ماده ۳۲- به منظور کاهش التهابات بازار کالاهای اساسی کشاورزی و کاهش نوسان غیرعادی فصلی محصولات کشاورزی و به منظور کاهش بار مالی دولت برای تأمین نقدینگی در گردش و هزینه تبعی مورد استفاده در سیاست‌های تنظیم بازار و تأمین ذخایر محصولات راهبردی (استراتژیک)، هر یک از شرکت‌های دولتی مسئول تنظیم بازار هر محصول به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی، حسب مورد، نسبت به اتخاذ موقعیت مناسب خرید یا فروش در قراردادهای سلف و ابزارهای مالی در چارچوب مقررات بازار سرمایه اقدام می‌نمایند.

ماده ۳۳- دولت مکلف است در اجرای بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و به منظور متنوع‌سازی ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی، تأمین و تجهیز منابع، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات محصولات کشاورزی و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی اقدامات ذیل را به انجام برساند:

الف- ایجاد زمینه گسترش و تکمیل زنجیره‌های ارزش، صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی در قطب‌های تولیدی، سردخانه و انبارهای فنی چندمنظوره.

ب- تخصیص حداقل بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق‌های حمایت از بخش کشاورزی جهت تسهیلات برای صادرات این بخش.

پ- ایجاد خوشه‌های صادراتی، نشان‌های تجاری و اختصاص مشوق‌های صادراتی به صادرات محصولات کشاورزی.

تبصره- دولت مکلف است مابه‌التفاوت قیمت تولید داخل با قیمت کالای کشاورزی در بازارهای هدف را سالانه به‌عنوان مشوق‌های صادراتی محاسبه و از منابع هدمندی یارانه‌ها پرداخت نماید. وزارت جهاد کشاورزی مقررات تعیین کالاهای مشمول این بند و پرداخت مابه‌التفاوت را تهیه کرده و به تصویب هیئت وزیران می‌رساند.

ت- کاهش حداقل ده درصدی (۱۰٪) شکاف قیمت دریافتی تولیدکنندگان و قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان نهایی این محصولات در طول اجرای قانون برنامه.

ح- ارتقای سطح کلی حمایت از کشاورزی، سالانه تا دو درصد (۲٪) ارزش تولید این بخش.

قانون احکام دائمی برنامه توسعه

ماده ۲۲- متن زیر به ماده (۶۶) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ الحاق می‌گردد:

برقراری موانع غیرتعرفه‌ای و غیرفنی برای واردات به‌جز در مواردی که رعایت موازین شرع اقتضاء می‌کند، ممنوع است. حقوق ورودی مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای که به‌منظور تولید صادراتی به‌ویژه توسط شرکت‌های دانش‌بنیان وارد کشور می‌شود، ظرف مدت پانزده روز پس از صادرات به آنها مسترد می‌شود.

ماده ۲۳- الف هرگونه وضع مالیات یا عوارض برای صادرات کالاهای مجاز و غیریارانه‌ای و جلوگیری از صادرات هرگونه کالا به‌منظور تنظیم بازار داخلی ممنوع است و صدور کلیه کالاها و خدمات به‌جز موارد زیر مجاز می‌باشد:

۱. اشیای عتیقه و میراث فرهنگی به تشخیص سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.
 ۲. آن دسته از اقلام خاص دامی، نباتی، خاک زراعی و مرتعی و گونه‌هایی که جنبه حفظ ذخایر ژنتیکی و یا حفاظت تنوع زیستی داشته باشند، به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست.
- تبصره - فهرست کالاهای غیرمجاز و یارانه‌ای برای صادرات با پیشنهاد دستگاه ذی‌ربط و تصویب شورای اقتصاد تعیین و سه ماه پس از ابلاغ اجرا می‌شود.

ب- صادرات کالاهایی که دولت برای تأمین آنها یارانه مستقیم پرداخت می‌کند، تنها با پیشنهاد دستگاه مربوطه و تصویب شورای اقتصاد مجاز است. در این صورت کلیه صادرکنندگان موظفند گواهی مربوط به عودت کلیه یارانه‌های مستقیم پرداختی به کالاهای صادرشده را قبل از خروج، از وزارت امور اقتصادی و دارایی اخذ کنند.

ماده ۳۱:

۸. اتخاذ سیاست‌ها و ارتقای صادرات غیرنفتی استان در چارچوب سیاست‌های کلی تجارت خارجی کشور و توسعه همکاری‌های تجاری، اقتصادی، علمی و فرهنگی با کشورهای همسایه در چارچوب سیاست‌های دولت

ماده ۵۰: دولت مجاز است سامانه تدارکات الکترونیکی دولت را برای اجرای تمام مراحل انواع معاملات وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون برگزاری مناقصات و سایر قوانین مالی و معاملاتی بخش عمومی با رعایت قانون تجارت الکترونیکی و قانون برگزاری مناقصات تکمیل کند.

اهداف و سیاست‌های برنامه دولت دوازدهم

اهداف و سیاست‌های برنامه دولت دوازدهم در قالب اولویت‌های عمومی و تخصصی از رئیس جمهور به وزرا ابلاغ شد که موارد مرتبط با حوزه بازرگانی به شرح زیر است:

اولویت‌های تخصصی وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت دوازدهم

۸. ارتقای ملموس در شاخص‌های کسب و کار و بهبود شرایط برای توسعه توانمندی‌های بخش خصوصی.

اولویت‌های تخصصی وزارت صنعت، معدن و تجارت در دولت دوازدهم

۱- برنامه‌ریزی برای توسعه اشتغال مولد در بخش‌های تولیدی و خدماتی.

۲- توانمندسازی بخش خصوصی و ارتقاء فضای رقابتی و امنیت سرمایه‌گذاری در محیط کسب و کار.

۳- همکاری در اصلاح و اجرای قوانین و مقررات مرتبط با جلب و تشویق سرمایه‌گذاری خارجی.

...

۵- حمایت از تولید داخلی به صورت هدفمند و زماندار.

...

۸- مشارکت مؤثر در برنامه‌های صرفه‌جویی در مصرف انرژی.

۹- تنظیم قاعده‌مند و پیش‌بینی‌پذیر بازار محصولات اساسی.

...

۱۳- تلاش برای تحقق رشد بیش از ۱۵ درصد در صادرات غیرنفتی طی سال‌های دولت دوازدهم.

۱۴- توسعه تجارت و انعقاد پیمان‌ها و قراردادهای دو یا چندجانبه برای دسترسی به بازارهای صادراتی.

...

۱۶- توسعه فناوری و نوآوری در سطح بنگاه‌های اقتصادی و افزایش رقابت‌پذیری از طریق ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی میان شرکت‌های داخلی با شرکت‌های پیشروی خارجی.

...

۱۸- هماهنگی لازم با وزارت جهاد کشاورزی برای تأمین مواد غذایی مورد نیاز جامعه و در نظر گرفتن اولویت منافع مردم و کاهش فشار به مردم.

اولویت‌های تخصصی وزارت جهاد کشاورزی در دولت دوازدهم

۳. کاهش قابل توجه آثار بودجه‌ای ایفای نقش دولت در تضمین خرید محصولات کشاورزی.
 ۴. محور قرار دادن تأمین امنیت غذایی و سلامت تغذیه در سیاست گذاری‌های بخش.
 ۵. ایجاد تغییرات اساسی در سازوکار مبادله محصولات بخش به‌منظور به‌حداقل رساندن واسطه‌گری غیرضروری و بهره‌مندی هرچه بیشتر کشاورزان.
 ۷. پیاده‌سازی الگوی مناسب کشت و هدایت حمایت‌ها از تولیدکنندگان به رعایت این الگو.
 ۹. اقتصادی کردن اندازه واحدهای تولیدی کشاورزی از طریق افزایش حاشیه سود کشاورزان، ساماندهی نهاده‌ها و تنظیم بازار کالاهای کشاورزی و گسترش زنجیره ارزش در بخش.
- موضوعات خاص موضوع ماده (۱۲) قانون برنامه ششم توسعه**
- مطابق بند «ب» ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها موضوع تعمیم نظام جامع سلامت جزء تکالیف اولیه اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها بوده است که بر این اساس از سال ۱۳۸۹ تاکنون پوشش بیمه‌ای ۱۱ گروه در جامعه هدف مدنظر قرار گرفته است که می‌توان با توجه به موضوع ۱۲ قانون برنامه ششم توسعه جزء بدهی دولت به سازمان تأمین اجتماعی منظور گردد.

تبصره‌های بودجه مربوط به بخش در سال ۱۴۰۰

بند (ب) تبصره (۷): گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است پس از تأیید اسناد مربوط، نسبت به استرداد حقوق ورودی مواد و قطعات وارداتی که در کالاهای صادراتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، موضوع مواد (۶۶) تا (۶۸) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ و هزینه انبارداری موضوع تبصره (۲) ماده (۴۵) قانون امور گمرکی، ظرف مدت پانزده روز، از محل تنخواه دریافتی از خزانه که تا پایان سال تسویه می‌نماید، اقدام کند.

تبصره ۱۴: در اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۱۵ و با هدف تحقق عدالت، کاهش فقر مطلق و توسعه بهداشت و سلامت مردم و همچنین معطوف نمودن پرداخت یارانه به خانوارهای نیازمند و در اجرای ماده ۳۹ قانون برنامه ششم توسعه، تمامی دریافتی‌ها (منابع) به‌استثنای عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود و پس از تخصیص سازمان برنامه و بودجه کشور، مطابق جدول مندرج در ذیل تبصره ۱۴ هزینه می‌شود. بر این اساس، مبلغ ۲۲۰۰۰۰ هزار میلیارد تومان به عنوان یارانه نان و خرید تضمینی گندم و مبلغ ۲۴۸۰ میلیارد ریال بابت پرداخت یارانه نهاده‌ها، عوامل تولید و خرید تضمینی محصولات بخش کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی شده است.

۳. بند (ج) تبصره ۱۱: دولت مکلف است وجوه حاصل از جرائم دریافتی موضوع قانون اصلاح قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام را تا مبلغ دو هزار میلیارد ریال

(۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال دریافت و به ردیف درآمدی شماره ۱۵۰۱۱۳ واریز نماید. بخشی از وجوه دریافتی از محل ردیف شماره ۲۵-۷۳۰۰۰۰ جدول شماره (۷-۱) این قانون به وزارت دادگستری (سازمان تعزیرات حکومتی) بابت هزینه راهاندازی و ارتقای سامانه‌های مربوط به تنظیم بازار، بازرسی و نظارت بر بازار و وزارت صنعت، معدن و تجارت بابت انجام مأموریت‌های محوله و تأمین کسری هزینه مربوط به بازرسی و نظارت بر تأمین، توزیع و بازار کلیه اقلام، مشمول طرح‌های نظارتی پرداخت می‌شود.

تحلیل و تبیین وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف بخش

اعتبار ردیف‌های درآمدی بخش با کاهشی معادل ۷ درصد به ۲۴۱۵۷۰ میلیارد ریال رسیده است که اصلی‌ترین دلیل آن کاهش در درآمد حقوق ورودی کالا (کد طبقه‌بندی ۱۱۰۴۰۱) است.

شماره طبقه‌بندی درآمد	عنوان درآمد، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی	مصوب ۱۳۹۹ (میلیارد ریال)	برآورد ۱۴۰۰ (میلیارد ریال)
۱۱۰۴۰۱	حقوق ورودی سایر کالاها (موضوع بند ب ماده ۱۵ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی) ۱	۲۰۰,۰۰۰	۱۴۵,۰۰۰
۱۱۰۴۰۲	حقوق ورودی خودرو	۰	۲۰,۰۰۰
۱۱۰۴۰۳	حقوق ورودی دستگاه‌های اجرایی (جمعی-خرجی) ۱	۶۰۰	۴۵۰
۱۱۰۴۰۶	ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی به نرخ صفر (جمعی-خرجی) تا سقف ۶۱۰۰۰ میلیارد ریال	۴۵,۰۰۰	۶۱,۰۰۰
۱۱۰۴۰۸	حقوق ورودی موضوع ماده (۲) قانون مدیریت حمل و نقل سوخت (جمعی-خرجی) ۱	۲,۰۰۰	۲,۰۰۰
۱۱۰۴۰۹	استرداد حقوق ورودی کالاها و وارداتی موضوع بند "ب" تبصره ۷	۰	۱,۰۰۰
۱۳۰۳۰۱	درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی) ۱	۰	۱۰۰
۱۴۰۱۱۲	درآمد حاصل از خدمات گمرکی	۱,۶۰۰	۱,۶۰۰
۱۵۰۱۲۹	درآمد موضوع ماده (۱۲) آئین‌نامه اجرایی قانون مدیریت پسماند	۳۰۰	۳۰۰
۱۶۰۱۰۱	درآمدهای متفرقه	۲,۰۰۰	۲,۰۰۰
۱۶۰۱۰۹	درآمد حاصل از موضوع ماده ۴۸ و ۶۹ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی (۲) و بند ح ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه کشور	۰	۱۰۰
۱۶۰۱۲۶	درآمد حاصل از اخذ مابه‌التفاوت از کالاهای وارداتی کشاورزی	۷۰۰	۲۰۰
۱۶۰۱۳۲	درآمد حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی	۱,۰۰۰	۶۰۰
۱۶۰۱۳۵	درآمد حاصل از اخذ عوارض از گوشت قرمز و مرغ	۵۰۰	۴۰۰
۱۶۰۱۴۲	درآمد حاصل از اخذ عوارض از تولید و واردات وسایط نقلیه	۰	۱۰
۱۶۰۱۴۵	درآمد حاصل از افزایش ۴٪ عوارض واردات کالاها و محصولات فرهنگی	۱۰۰	۱۰۰
۱۶۰۱۴۸	درآمد حاصل از افزایش عوارض واردات خودروهای سواری به میزان ۵٪ قیمت روی کشتی	۵۰۰	۱۰۰
۱۶۰۱۶۱	درآمد حاصل از اسکن هر کامیون توسط دستگاه‌های کنترلی پرتونگاری	۶۰۰	۱,۰۰۰
۱۶۰۱۷۷	درآمد حاصل از وضع عوارض صادراتی بر مواد خام و کالاهای با ارزش افزوده پایین موضوع ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر	۲,۵۰۰	۲,۵۰۰

۲۰۰	۴۰۰	درآمد حاصل از ورود کالا توسط ملوانان شناورهای دریایی سنتی با ظرفیت کمتر از ۵۰۰ تن	۱۶۰۱۸۰
۱۵۰	۳۰۰	درآمد حاصل از وضع عوارض از افزایش ۱۰٪ ارزش گمرکی خودروهای بنزین سوز	۱۶۰۱۸۱
۲۰	۷۵	درآمد حاصل از افزایش ۱۰٪ به عوارض گمرکی و سود بازرگانی واردات لوازم آرایشی و بهداشتی	۱۶۰۱۸۸
۲۰۰	۲۰۰	درآمد حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی	۱۳۰۳۰۱
۲۴۰۰	۲۴۰۰	درآمد حاصل از کارمزد ثبت سفارش	۱۶۰۱۲۴
۰	۳۵	درآمد حاصل صدور گواهی الکترونیکی	۱۴۰۱۴۲
۱۴۰	۳۰	درآمد حاصل از خدمات تجارت الکترونیکی	۱۴۰۱۶۲
۲۴۱.۵۷۰	۲۶۰.۸۴۰	جمع	

تحلیل وضعیت درآمدهای گمرک جمهوری اسلامی ایران

عملکرد سال ۱۳۹۸

واردات کالاها در سال ۱۳۹۸ به میزان ۳۵۳۶۴ هزار تن به ارزش ۴۳۷۳۵ میلیون دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن، ۹٫۳ درصد از نظر وزنی و ۱٫۳۱ درصدی از نظر ارزشی افزایش داشته و بر همین اساس متوسط قیمت هر تن کالای وارداتی معادل ۱۲۳۷ دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش ۷ درصدی داشته است.

میزان درآمد مصوب گمرک جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۸ مربوط به حقوق ورودی دریافتی از خودرو و سایر کالاها برابر با ۳۲۵،۱۵۰ میلیارد ریال (حقوق ورودی سایر کالاها با شماره طبقه‌بندی ۱۱۰۴۰۱ به میزان ۲۶۹،۱۵۰ میلیارد ریال و حقوق ورودی خودرو با شماره طبقه‌بندی ۱۱۰۴۰۲ به میزان ۵۶،۰۰۰ میلیارد ریال) است که میزان تحقق این درآمدها به ترتیب معادل ۱۵۴۴۱۱ میلیارد ریال از محل اخذ حقوق ورودی کالا و مبلغ ۵۹۳۷ میلیارد ریال از محل اخذ حقوق ورودی خودرو بوده که در مجموع به میزان ۱۶۰۳۴۸ میلیارد ریال معادل ۴۹ درصد رقم مصوب آن است.

در هشت‌ماهه سال ۱۳۹۹ نیز با وجود کسب ۸۰۰۰۰ میلیارد ریال درآمد نقدی و همچنین با احتساب ضمانت‌نامه‌های دریافتی به میزان ۱۱۰۰۰ میلیارد ریال، در مجموع تحقق درآمدی به میزان ۹۱۰۰۰ میلیارد ریال معادل ۴۶ درصد رقم مصوب خواهد بود که از جمله علل عدم تحقق درآمدهای مذکور می‌توان به تشدید تحریم‌ها و ایجاد محدودیت‌ها در مبادلات تجاری (مانند افزایش مشکلات لجستیکی، تعاملات بانکی) و همچنین عدم رفع ممنوعیت و محدودیت در ثبت سفارش برخی اقلام وارداتی از جمله گروه (۴) کالایی اشاره کرد.

لازم به توضیح است که در هشت ماهه سال جاری میزان معافیت‌ها و تخفیفات اعطایی به ارزش ۳۳۰۰۰ میلیارد ریال معادل ۱۷ درصد درآمد مصوب بوده است.

برآورد سال ۱۴۰۰:

در سال آتی نیز میزان درآمد گمرک با فرض کاهش میزان واردات کالاها منطبق بر ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های موجود، مبلغ ۱۴۵،۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی گردیده است.

چالش اساسی در خصوص درآمد حاصل از حقوق ورودی گمرکی:

گمرک جمهوری اسلامی ایران بر اساس برخی قوانین از جمله تبصره (۲) ماده (۱۱۹) قانون برنامه پنجم توسعه کشور، قوانین بودجه سنواتی، قانون مقررات صادرات و واردات، قانون ساماندهی مبادلات مرزی، قانون امور گمرکی و سایر مصوبات نسبت به اعمال معافیت‌ها و تخفیفات کالاهای وارداتی اقدام می‌نماید. اعمال این معافیت‌ها و تخفیفات که به صورت جمعی - خرجی در قوانین بودجه سنواتی (تحت عنوان ردیف ۱۱۰۴۰۶) درج می‌شود وصول و واریز درآمدهای دولت را به‌طور گسترده‌ای تحت تأثیر منفی قرار می‌دهد. عملکرد پنج ساله اخیر ردیف مذکور بیانگر این ادعا است به نحوی که بر اساس عملکرد مذکور می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که در صورت کاهش و یا عدم اعمال معافیت‌ها و تخفیفات، درآمدهای گمرک می‌تواند حدود ۲۰ درصد افزایش یابد.

شایان ذکر است تعداد معافیت‌های اعمال شده توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران تقریباً معادل (۲۹) نوع معافیت بوده که از این تعداد (۱۶) مورد به استناد مصوبات مجلس محترم شورای اسلامی و (۱۳) مورد به استناد مصوبات هیئت محترم وزیران است که هر سال در حال افزایش بوده و در تمامی قوانین و مصوبات محدودیتی در رابطه با اعطای معافیت‌ها لحاظ نشده است و عملاً نمی‌توان سقف و یا سهم مشخصی برای آنان تعیین کند.

تحلیل و تبیین اعتبارات هزینه‌ای بخش (برحسب برنامه - دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های متفرقه

جدول ۶: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای بخش بازرگانی خارجی در قانون بودجه ۹۹ و لایحه ۱۴۰۰ به تفکیک دستگاه

کد دستگاه	عنوان دستگاه	قانون ۱۳۹۹				۱۴۰۰			
		مصوب				لایحه			
		عمومی	متفرقه	اختصاصی	جمع	عمومی	متفرقه	اختصاصی	جمع
۱۰۱۰۶۶	مرکز ملی رقابت	۷۵	۰	۴۰	۱۱۵	۱۳۵	۰	۱۲۶	۱۸
۱۱۰۵۰۰	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۹.۲۵۰	۳۰۰	۲.۳۱۸	۱۱.۸۶۸	۱۴.۹۵۰	۴۰۰	۱۷.۷۰۰	۴۹
۱۴۷۰۰۳	وزارت صمت- ارتقا و بهبود بهره‌وری افزایش صادرات فرش دستباف و کمک	۱۵۵	۰	۰	۱۵۵	۱۵۵	۰	۱۵۵	۰
۱۴۷۰۱۰۰	سازمان توسعه تجارت ایران	۵۲۵	۶.۲۰۰	۰	۶.۷۲۵	۹۵۹	۶.۲۳۰	۷.۱۸۹	۷
۱۴۷۰۳۰۰	مرکز توسعه تجارت الکترونیکی	۸۷	۲۱	۰	۱۰۸	۱۶۲	۲۵	۱۸۷	۷۴
۱۵۵۰۱۱	اتحادیه مرکزی فرش دستبافت روستایی ایران- کمک	۵۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۰	۵۰	۰
۲۹۵۳۳۰	سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها	۱۳۷	۰	۰	۱۳۷	۲۳۵	۰	۲۳۵	۷۱
۱۴۷۰۰۲	موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی	۲۷۰	۰	۰	۲۷۰	۴۲۵	۰	۴۲۵	۵۷
	جمع	۱۰.۵۴۹	۶.۵۲۱	۲.۳۵۸	۱۹.۴۲۸	۱۷.۰۷۱	۶.۶۵۵	۲۶.۰۷۷	۳۴

اعتبارات هزینه‌ای ردیف متفرقه بخش (درآمد-هزینه)، با رشدی معادل ۳۴ درصد به ۲۶۰۷۷ میلیارد ریال افزایش یافته است. لازم به ذکر است بخش قابل توجهی از افزایش اعتبار مورد اشاره مربوط به گمرک ج.ا.ا. و سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها است.

جدول ۷: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای بخش بازرگانی داخلی در قانون بودجه ۹۹ و لایحه ۱۴۰۰ به تفکیک دستگاه

کد دستگاه	عنوان دستگاه	قانون ۱۳۹۹				۱۴۰۰			
		مصوب				لایحه			
		عمومی	متفرقه	اختصاصی	جمع	عمومی	متفرقه	اختصاصی	جمع
۲۶۶۵۰۰	سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان	۴۴۰.۰۰۰	۰	۰	۴۴۰.۰۰۰	۷۸۰.۲۸۰	۰	۷۸۰.۲۸۰	۷۷
۲۰۰۱۰۰	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	۱.۷۰۴.۴۰۱	۰	۰	۱.۷۰۴.۴۰۱	۲.۷۷۳.۲۰۲	۰	۲.۷۷۳.۲۰۲	۳۳
۱۵۱۰۱۲	سازمان چای کشور	۱۳۰.۰۰۰	۰	۰	۱۳۰.۰۰۰	۲۲۵.۵۵۸	۰	۲۲۵.۵۵۸	۷۴
	جمع	۲.۲۷۴.۴۰۱	۰	۰	۲.۲۷۴.۴۰۱	۳.۷۷۹.۰۴۰	۰	۳.۷۷۹.۰۴۰	-----

عنوان ردیف	عملکرد ۹۸	اعتبار مصوب ۱۳۹۹	تخصیص ۹۹ (ماهه)	اعتبار لایحه ۱۴۰۰	رشد لایحه ۱۴۰۰ به مصوب ۹۹
پرداخت یارانه نهاده‌ها، عوامل تولید، خرید تضمینی محصولات بخش کشاورزی	۲,۹۵۰,۰۰۰	۶,۵۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۲۴,۸۰۰,۰۰۰	۲۸۲٪
ساماندهی تولید و خرید تضمینی چای کشور	۱,۵۷۴,۱۰۰	۱,۶۰۰,۰۰۰	۱,۴۲۹,۳۶۳	۲,۰۰۰,۰۰۰	۲۵٪
تنظیم بازار کالاهای اساسی و ضروری و تأدیه تعهدات مربوطه	.	۲,۰۰۰,۰۰۰	۵۴۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۷۵٪
یارانه شیر مدارس	۱,۰۰۰,۰۰۰	۴,۵۰۰,۰۰۰	.	۵,۰۰۰,۰۰۰	۱۱٪
یارانه نان و خرید تضمینی گندم	۵۴,۴۰۰,۰۰۰	۱۲۱,۰۰۰,۰۰۰	۹۱,۸۵۰,۰۰۰	۲۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۸۲٪
جمع	۵۹,۹۲۴,۱۰۰	۱۳۵,۶۰۰,۰۰۰	۹۶,۸۱۹,۳۶۳	۲۵۵,۳۰۰,۰۰۰	۸۸٪

جدول ۸: اعتبارات ردیف‌های یارانه‌ای در مصوب ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (تأمین از محل منابع هدفمندسازی) (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی طرح	عنوان طرح	عنوان دستگاه	قانون ۱۳۹۹		۱۴۰۰
			مصوب	عملکرد ۸ لایحه ماهه	
۱۳۰۵۰۰۶۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۱۲۸	۹۰	۲۰۲
۱۳۰۵۰۰۶۰۰۲	مجتمع ۱۷ هکتاری گمرک خراسان جنوبی	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۴۰	۴۰	.
۱۳۰۵۰۰۶۰۰۳	احداث ساختمان اداری گمرک ساری	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۰	۷	.
۱۱۳۰۵۰۰۶۰۰۴	تأمین، تعمیر و توسعه ابنیه، ماشین‌آلات و تجهیزات گمرکی	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۶۰۰	۱۲۵۰	۲۱۷۰
۱۳۰۵۰۲۵۰۰۷	احداث ساختمان‌های اداره کل گمرک کرمانشاه	گمرک جمهوری اسلامی ایران	.	.	.
۱۳۰۵۰۰۷۰۱۲	کمک‌های فنی و اعتباری احداث تأسیسات و خرید تجهیزات پرتونگاری	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۱۱	۷	۳۰
۱۰۰۲۰۵۷۰۱۰	پیاده‌سازی خدمات الکترونیکی در گمرکات کشور	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۳۹	۲۵	۴۵
۱۳۰۵۰۶۲۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	سازمان توسعه تجارت ایران	۳	۲	۴
۱۳۰۵۰۰۸۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	مرکز توسعه تجارت الکترونیکی	۱	۱	۵
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۹	ایجاد بسترهای تسهیل تجارت الکترونیک در کشور	مرکز توسعه تجارت الکترونیکی	۱۰	۷	۱۱
۱۳۰۵۰۱۵۰۰۲	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها	۳	۲	۴
۱۳۰۵۰۱۹۰۰۱	کمک‌های فنی و اعتباری برای تولید مواد اولیه فرش دستباف و ایجاد مجتمع‌های قالیبافی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۳۲	.	۳۵
۱۳۰۵۰۴۰۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات	مرکز ملی رقابت	۱۵	۱	۱۷
۱۳۰۵۰۵۲۰۰۱	تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات تعمیرات اساسی	موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی	۶	۵	۲۵
جمع کل			۲۹۱۸	۱۴۳۶	۲۵۴۸

۲- تحلیل اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌های بخش

جدول ۹: اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای حوزه بازرگانی خارجی

شماره طبقه‌بندی طرح	عنوان طرح	عنوان دستگاه	قانون ۱۳۹۹		۱۴۰۰
			مصوب	عملکرد ۸ ماهه لایحه	
۱۳۰۵۰۰۶۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸	۹۰	۲۰۲
۱۳۰۵۰۰۶۰۰۲	مجمع ۱۷ هکتاری گمرک خراسان جنوبی	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۴۰	۴۰	۰
۱۳۰۵۰۰۶۰۰۳	احداث ساختمان اداری گمرک ساری	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۰	۷	۰
۱۱۳۰۵۰۰۶۰۰۴	تأمین، تعمیر و توسعه ابنیه، ماشین‌آلات و تجهیزات گمرکی	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۶۰۰	۱۲۵۰	۲۱۷۰
۱۳۰۵۰۲۵۰۰۷	احداث ساختمان‌های اداره کل گمرک کرمانشاه	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۰	۰	۰
۱۳۰۵۰۰۷۰۱۲	کمک‌های فنی و اعتباری احداث تأسیسات و خرید تجهیزات پرتونگاری	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۱۱	۷	۳۰
۱۰۰۲۰۵۷۰۱۰	پیاده‌سازی خدمات الکترونیکی در گمرکات کشور	گمرک جمهوری اسلامی ایران	۳۹	۲۵	۴۵
۱۳۰۵۰۶۲۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	سازمان توسعه تجارت ایران	۳	۲	۴
۱۳۰۵۰۰۸۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	مرکز توسعه تجارت الکترونیکی	۱	۱	۵
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۹	ایجاد بسترهای تسهیل تجارت الکترونیک در کشور	مرکز توسعه تجارت الکترونیکی	۱۰	۷	۱۱
۱۳۰۵۰۱۵۰۰۲	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها	۳	۲	۴
۱۳۰۵۰۱۹۰۰۱	کمک‌های فنی و اعتباری برای تولید مواد اولیه فرش دستباف و ایجاد مجتمع‌های قالیبافی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۳۲	۰	۳۵
۱۳۰۵۰۴۰۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات	مرکز ملی رقابت	۱۵	۱	۱۷
۱۳۰۵۰۵۲۰۰۱	تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات تعمیرات اساسی	موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی	۶	۵	۲۵
جمع کل			۲۹۱۸	۱۴۳۶	۲۵۴۸

جدول ۱۰: اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای حوزه بازرگانی داخلی

شماره طبقه‌بندی طرح	عنوان طرح	عنوان دستگاه	قانون ۱۳۹۹		۱۴۰۰
			مصوب (۹ ماه)	تخصیص (۹ ماه)	
۱۳۰۴۰۱۹۰۰۱	کمک‌های فنی و اعتباری بهسازی نانوبی‌ها	شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران	۱۹۵۰۰	۱۲۸۰۰	۲۰۰۰۰
۱۳۰۵۰۴۴۰۰۲	تجهیز، بازسازی، نگهداری و تکمیل تأسیسات ذخیره‌ای گندم موجود کشور		۱۸۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۸۰۰۰
					درصد رشد لایحه ۱۴۰۰ به مصوب ۹۹
					۳
					۰

تحلیل بخش بازرگانی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

۳۰۰	۱۰۰۰۰	۲۰۰۰	۲۵۰۰	سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	۱۳۰۵۰۱۴۰۰۱
۱۵	۱۵۰۰	۰	۱۳۰۰	شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور	بهسازی و تکمیل کشتارگاه بهبهان	۱۳۰۵۰۴۴۰۰۱
۲۵	۲۵۰۰	۱۷۰۰	۲۰۰۰	سازمان چای کشور	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	۱۳۰۵۰۶۰۰۰۱
۱۴	۲۷۰۰۰	۰	۲۳۷۰۰	سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران	تجهیز، تکمیل و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی تولید	۱۳۰۵۵۰۰۰۱
۱۳	۶۰۰۰	۴۰۰۰	۵۳۰۰		تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات	۱۳۰۵۰۶۴۰۰۱
۱۳	۶۳۰۰۰	۳۶۷۰۰	۵۶۰۰۰		کمک‌های فنی و اعتباری احداث تأسیسات نگهداری، فرآوری، بسته‌بندی و مراکز عرضه محصولات کشاورزی	۱۳۰۵۰۶۴۰۰۲
-----	۱۴۸۰۰۰	۶۹۲۰۰	۱۲۸۳۰۰	-----	-----	جمع کل

تحلیل و تبیین نماگرهای مالی بخش (رشد سالیانه - سهم برنامه‌ها - سهم فصل از امور بودجه عمومی دولت و...)

بازرگانی داخلی

مجموع اعتبارات هزینه‌ای بازرگانی داخلی با رشد ۶۶ درصد به مبلغ ۳۷۷۹ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش یافت.

مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بازرگانی داخلی با رشد ۱۵ درصد به مبلغ ۱۴۸ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش یافت. بخش عمده سرمایه‌گذاری دولت در این حوزه از محل منابع داخلی شرکت‌های مباشر صورت می‌پذیرد.

مجموع اعتبارات ردیف‌های متفرقه بازرگانی داخلی نسبت به سال ۱۳۹۹ به میزان ۸۸ درصد و به مبلغ ۲۵۵۳۰۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش یافت. یکی از دلایل اصلی افزایش اعتبارات مزبور، منابع منظور شده برای یارانه خرید تضمینی گندم و یارانه نان است. اعتبارات ردیف یارانه نهاده‌ها و عوامل تولید نیز در مقایسه با سال ۱۳۹۹، حدود ۲۸۲ درصد رشد داشته است. لازم به ذکر است کل اعتبارات این حوزه، ماهیت هزینه‌ای دارد.

درآمد و هزینه شرکت‌های دولتی حوزه بازرگانی داخلی که عمدتاً در زمینه تأمین و نگهداری ذخایر راهبردی کالاهای اساسی و خرید تضمینی محصولات کشاورزی، به‌ویژه گندم فعالیت می‌کنند. با توجه به تکالیف تعیین شده و ضرورت افزایش مداخله دولت با توجه به شرایط ناشی از تحریم و بیماری کرونا و همچنین تغییر نرخ ارز واردات برخی کالاهای مشمول از ترجیحی به نیمایی و اصلاح قیمت فروش کالاهای مزبور، افزایش قابل ملاحظه‌ای در بخش هزینه‌ای و درآمدی داشته و به منظور تأمین نقدینگی مورد نیاز برای انجام عملیات پیش‌بینی شده، میزان تسهیلات بانکی مصوب نیز افزایش یافته است.

بازرگانی خارجی

مجموع اعتبارات هزینه‌ای بازرگانی خارجی با رشد ۳۴ درصد به مبلغ ۲۶,۰۷۷ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش یافت.

مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بازرگانی خارجی با رشد ۱۹ درصد به مبلغ ۳۷۷ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش یافت.

مجموع اعتبارات ردیف‌های متفرقه بازرگانی خارجی نسبت به سال ۱۳۹۹ به میزان ۱۲ درصد و به مبلغ ۷۶,۳۲۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ افزایش یافت. دلایل اصلی افزایش اعتبارات مزبور عبارتند

از:

- از آنجا که به منظور تسریع در فرآیند ارائه خدمات گمرکی برای صادرکنندگان خوشنام و فعال در مقیاس بزرگ، گمرک جمهوری اسلامی ایران اقدام به ارائه این‌گونه خدمات در محل فعالیت تولیدکنندگان و صادرکنندگان کرده، از این رو به منظور پوشش بخشی از هزینه انجام خدمات فوق‌العاده موضوع بند (ل) ماده (۱) قانون امور گمرکی، ردیف اعتباری جدیدی با اعتباری معادل ۸۰۰ میلیارد ریال اضافه و پیش‌بینی شده است.
- در ردیف مربوط به اعتبار موضوع ثبت معافیت‌ها و تخفیفات گمرکی به نرخ صفر (جمعی - خرجی) و همچنین ردیف استرداد حقوق ورودی و کالاهای وارداتی موضوع مواد ۶۶ تا ۶۸ و هزینه انبارداری موضوع تبصره (۲) ماده (۴۵) قانون امور گمرکی، در گذشته رقم مندرج در لایحه به صورت یک منظور می‌شد و رقم آن بستگی به عملکرد در طی سال داشت، در حالی که به منظور شفاف‌سازی ارقام بودجه مقرر شد تا با توجه به عملکرد سنوات قبل، اعتباری برای سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی شود که این امر منجر به افزایش اعتبارات هزینه‌ای در ردیف متفرقه شده است.
- در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ به منظور افزایش حمایت‌ها و مشوق‌های صادراتی، مقرر شد تا علاوه بر رقم ۶,۰۰۰ میلیارد ریال اعتبار هزینه‌ای، مبلغ ۴,۰۰۰ میلیارد دیگر نیز به عنوان اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیز به این ردیف اضافه شود.
- به منظور شفاف‌سازی در فرآیند اخذ درآمد سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) مقرر شد تا رقم ۲,۰۰۰ میلیارد ریال به عنوان ردیف درآمدی جدید در لایحه بودجه ۱۴۰۰ درج و به منظور ایفای تعهدات پیمانکار، معادل همین رقم به عنوان ردیف هزینه‌ای منظور شود.

۳- بررسی و تحلیل اصلاحات ساختاری و مهم‌ترین ویژگی‌های بودجه بخش در سال ۱۴۰۰

- ایجاد و گسترش بسترهای تجاری، انعقاد پیمان‌ها و قراردادهای دو یا چندجانبه برای دسترسی به بازارهای صادراتی با اولویت ۱۵ کشور همسایه، انجام اقدامات حمایتی در جهت توسعه صادرات غیرنفتی به کشورهای هدف، تقویت شکل‌های صادراتی تخصصی، حمایت از تشکیل و توسعه شرکت‌های بزرگ صادراتی و شرکت‌های مدیریت صادرات و تشکیل کنسرسیوم‌های بین‌المللی، حمایت از تشکیل واحدهای خدماتی متنوع تجارت خارجی.
- جلب سرمایه‌گذاری خارجی و رفع موانع جذب آن با اولویت کشورهای صاحب تکنولوژی و نوآوری با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری به منظور گسترش بهره‌وری دانش‌بنیان حوزه‌هایی که قابلیت جذب بالا دارد.
- عملیاتی کردن کاهش مبادی ورودی کم‌فعالیت.
- تجهیز گمرکات به دستگاه‌های کنترلی پیشرفته از طریق خرید و نصب دستگاه‌های پرتونگاری.

- ایجاد زیرساخت‌های الکترونیک در گمرکات کشور از طریق اجرا و راه‌اندازی سامانه جامع گمرکی، ایجاد پنجره واحد الکترونیکی، سیستم مدیریت ریسک هوشمند، اظهار الکترونیکی کالا، درب خروج کالا، سیستم وب بنیاد.

- تسهیل در صدور مجوزها و سایر فرایندهای مربوط و ایجاد پنجره واحد جهت ارائه خدمات.

- نظارت بر بازار و برنامه‌ریزی تأمین و توزیع کالاهای اساسی نظیر گندم، برنج، روغن خام و شکر.

- تأمین منابع مالی لازم برای واردات و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی و استقرار کامل سامانه نظارتی برای رصد کردن گردش وجوه و کالا.

- تدوین طرح جامع ساماندهی گندم، آرد و نان با هدف ایجاد رقابت و کاهش بار مالی و ضرر و زیان دولت.

- تدوین طرح‌های جامع ساماندهی زنجیره ارزش محصولات اساسی با رویکرد کاهش مداخله دولت و ایجاد ارزش افزوده.

- واگذاری هر چه بیشتر امور تصدی‌گری به تشکل‌های صنفی تولیدی، توزیعی و خدماتی، اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها و همچنین تشکل‌های مردم‌نهاد حمایت از مصرف‌کننده.

- ایجاد تغییرات اساسی در سازوکار مبادله محصولات بخش به منظور به حداقل رساندن واسطه‌گری غیرضرور و بهره‌مندی هرچه بیشتر کشاورزان.

- کاهش قابل توجه آثار بودجه‌ای ایفای نقش دولت در تضمین خرید محصولات کشاورزی با استفاده از ظرفیت‌های ماده ۳۳ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و بند الف ماده ۳۲ قانون برنامه ششم توسعه.

- اقتصادی کردن اندازه واحدهای تولیدی کشاورزی از طریق افزایش حاشیه سود کشاورزان، ساماندهی نهاده‌ها و تنظیم بازار کالاهای کشاورزی و گسترش زنجیره ارزش در بخش.

- پیاده‌سازی الگوی مناسب کشت و هدایت نمودن حمایت‌ها از تولیدکنندگان به رعایت این الگو.

سیاست‌های اتخاذ شده و آثار و پیامدهای اجرایی آن

- ادامه حمایت از صادرات غیرنفتی در قالب بسته حمایت از صادرات غیرنفتی (مصوبه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی) که منجر به افزایش صادرات غیرنفتی خواهد شد.

- افزایش تعداد تجهیزات کنترلی پرتونگاری (ایکس-ری) در گمرکات کشور که منجر به مبارزه با قاچاق کالا و جلوگیری از واردات غیرمجاز کالاها خواهد شد.

- توسعه و ارتقاء سامانه‌های مرتبط با ارائه خدمات دولت الکترونیکی که منجر به افزایش توان دولت به ارتقاء زیرساخت‌های مورد نیاز برای ارائه خدمات الکترونیکی به ذی‌نفعان خواهد شد.

مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در فعالیتهای بخش

مهم‌ترین اهداف حوزه بازرگانی داخلی و خارجی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ شامل حمایت از تولید داخلی و بهبود درآمد کشاورزان، تأمین کالاهای اساسی و ارتقای امنیت غذایی، جلوگیری از افزایش قیمت‌ها و ثبات در بازار، حمایت از صادرات غیرنفتی، جلوگیری از واردات غیرمجاز کالاها و ارتقاء توان ارائه خدمات دولت الکترونیک است. در این راستا، مهم‌ترین اقدامات و جهت‌گیری‌های اصلی مندرج در فعالیتهای بخش به شرح زیر است:

- ۱- اولویت در تأمین نیاز ارزی واردات کالاهای اساسی و تأمین ارز مورد نیاز (حدود ۸ میلیارد دلار با احتساب دارو) و اتخاذ سیاست‌های جبرانی برای حمایت از مصرف‌کنندگان نهایی.
- ۲- تقویت ردیف یارانه نهاده‌ها و عوامل تولید کشاورزی برای بهبود بهره‌وری و افزایش تولید داخلی کالاهای اساسی (۲۴۸۰ میلیارد تومان).
- ۳- پیش‌بینی منابع مالی مورد نیاز برای خرید تضمینی محصولات کشاورزی، به‌ویژه گندم (۲۲۰۰۰ میلیارد تومان)، برگ سبز چای (۲۰۰ میلیارد تومان) و دانه‌های روغنی.
- ۴- تقویت سازوکارهای نظارتی و اعتبارات دستگاه‌های مربوط برای بهبود نظارت بر نحوه تأمین و توزیع کالاهای اساسی، ضروری و ایفای تعهدات اجتناب‌ناپذیر در حوزه تنظیم بازار (۳۵۰ میلیارد تومان).
- ۵- پیش‌بینی منابع مورد نیاز برای تقویت ذخایر راهبردی و تدوین بودجه شرکت‌های مباشر برای انجام مطلوب وظایف محوله، تکمیل، تجهیز و نگهداری مناسب انبارها و مراکز ذخیره‌سازی کالاهای اساسی.
- ۶- افزایش منابع اعتباری جهت حمایت از صادرات غیرنفتی (۱۰۰۰ میلیارد تومان).
- ۷- استفاده از توان تولیدکنندگان داخلی برای تأمین تجهیزات کنترلی پرتونگاری (ایکس‌ری).
- ۸- پیش‌بینی اعتبار مورد نیاز برای ایفای تعهدات پیمانکار سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) به میزان ۲۰۰ میلیارد تومان.

راهکارهای کاهش هزینه‌های غیر ضروری بخش

مداخلات صورت گرفته از سوی شرکت‌های مباشر دولتی طی سال‌های گذشته برای خرید تضمینی و توافقی محصولات کشاورزی و همچنین اجرای تکالیف و مصوبات تنظیم بازار، سبب ایجاد ضرر و زیان قابل توجه شده است که به دلیل محدودیت‌های شدید منابع عمومی، امکان تأمین آن از محل ردیف‌های قانون بودجه سالانه

امکان‌پذیر نبوده و جبران آن عمدتاً از طریق انتقال بدهی تسهیلاتی به دولت صورت گرفته است. ضمن اینکه خرید توافقی و حمایتی برخی محصولات بالاتر از قیمت مصوب خرید تضمینی و حتی خرید توافقی محصولات غیرمشمول خرید تضمینی در سال‌های گذشته (از قبیل گوجه فرنگی) علاوه بر زیان ایجاد شده، بر انگیزه کشت برخی محصولات اساسی از قبیل چغندر قند تأثیر منفی داشته است. لذا ضروری است انجام تکالیف محوله توسط دستگاه‌های مباشر صرفاً در چارچوب ظرفیت‌های قانون بودجه سالانه و در سقف تسهیلات مصوب هیئت وزیران صورت گرفته و ضمن اصلاح شیوه‌های اجرایی خرید تضمینی و توافقی محصولات کشاورزی و هدفمند کردن حمایت‌های دولت در راستای توسعه کشت و تولید محصولات اساسی (بر مبنای الگوی کشت بهینه)، استفاده از ابزارهای نوین به‌ویژه ظرفیت‌های بورس کالا در راستای کاهش زیان و هزینه‌های دولت مد نظر قرار گیرد.

منابع

قانون برنامه ششم توسعه.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی.

قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه.

وزارت جهاد کشاورزی، قابل دسترس در : [/https://www.maj.ir](https://www.maj.ir)

وزارت صنعت، معدن و تجارت، قابل دسترس در: [/https://www.mimt.gov.ir](https://www.mimt.gov.ir)

سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران [/https://irica.ir](https://irica.ir)

سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران [/https://www.cbi.ir](https://www.cbi.ir)

سایت مرکز آمار [/https://www.amar.org.ir](https://www.amar.org.ir)